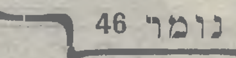
דער יוד

DER JUDE

צייטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך — פערלאג: חברת „אחיאסף".

קראקוי, חשון תרס"ג. — פיערטער יאהרגאנג. — Krakau, 13 November 1902.

נומר 46

אינהאלט:

 אין ענגלאנד איז צו אבאנירען דעם „יוד“ און „די יודישע פאמיליע“ אייך אלע אויכגאבען „אחיאסף“ ביי:
R. Mazin & Co. London 59 Old Montague str. 59

---

654 וויכטיג, זעהר וויכטיג

איז דער נייערשיינטער יודיש־רוסיש טעגליכער

אבריים־קאלענדאר

אויף דעם יאהר 1903 (תרס"ג–תרס"ד).

דיזער וויכטיגער אבריים־קאלענדאר איז זעהר שעהן און רייך געדרוקט פון ביידע זייטען, מיט א שעהן אילוסטרירט ווענטיל אין איינינגע שעהנע פארבען.

אין דיזען אבריים־קאלענדאר קומט אויף דער ערשטער זייטע: דער יודיש־רוסיש־אויסלענדישער דאטום, (אין יודיש, רוסיש, דייטשע, פראנצויזישע שפראכע), זון־אויפגאנג, זון־אונטערגאנג, צייט פון ליכט בענשען, ראש חדש בענשען, מולדות, כראנאלאגיע, ערהאבענע געדאנקען פון גרויסע געלעהרטע, דערמאהנונגען וועגען אסעקוראציאן — און ציהונגען די געווינסטע און טיראושען פון די באנק־בילעטען, יאהר־צייטען פון גרויסע יודישע מענער, פלאטץ אויף בעמערקונג *(для замѣтокъ)* אלעס אין א ועלטען שעהנער אָרדנונג. אויף דער צווייטער זייטע קומט: וואונדער־שעהנע אנעקדאטען, לעגענדעס, נייעס פיר יודען, וויסענשאפטליכע, און נאך פיעל ניצליכע און וויכטיגע ארטיקלען. דאס ווערטהע פיבליקום וועט גאנץ איבעראשט זיין פון דיזען אבריים־קאלענדאר, פרייז 30 קאפ׳ מיט פאָרטאָ 40 קאפ׳; 10 אבריים־קאלענדארען אויף איינמאהל איז פארטא פריי. ביז 2 רובל קען מען שיקען פאסט־מארקען; וועניגער פון 5 קאלענדארען ווערען מיט קיין נאכנאהמע ניט געשיקט. — לסוחרים ראבאט הגון.

Адресъ: книжный магазинъ Бр. Блетницкихъ въ Одессѣ, Еврейская 35.

ЛЕЧЕБНИЦА — LECZNICA

ווארשא, מוראנאווסקא 3

אין דער ניי געעפנעטער הייל־אנשטאלט (ווארשא מוראנאווסקא 3) ווערען טעגליך אנגענומען קראנקע דורך פערשידענע דאקטוירים — ספעציאליסטען:

דר. אפענהיים — פאר האלז־נאזע און אהרענקראנקהייטען
דר. ביחאווסקי — פאר אינערליכע און נערווענקראנקהייטען
דר. סאלאווייציק — פאר חירורגישע קראנקהייטען
דר. סטערלינג — פאר הויט און געשלעכטסקראנקהייטען
דר. ז. ענדעלמאן — פאר פרויענקראנקהייטען
דר. ל. ענדעלמאן / דר. פיינשטיין } פאר אויגען־קראנקהייטען
דר. פאליקיער — פאר קינדער קראנקהייטען
דר. רובין — פאר מאגען און דארמקראנקהייטען.

פרייז 30 קאפ. 586

שנוי מקום!

איך האב איבערגעטראגען מיין בוכהאנדלונג פון רימארסקא 3 אויף

זלאטא־שטראססע 63

42 און מיינע אדרעססע איז:

Книжный магазинъ Б. Шейнфинкеля
Варшава, Золотая 63.
Buchhandlung B. S. Scheinfinkel Warschau, Złotastr. 63

לבית הספר לנערים

של א. ליבושיצקי

מתקבלים תלמידים חדשים

בכל יום בלשכת בית הספר ברחוב נובוליפיה מספר 15 מעון 9, משעה התשיעית בבקר עד השעה השלישית אחר הצהרים.

А. Любошицкій, Варшава, Новолипье 15 кв. 9.

איך בעעהרע מיך אנצוצייגען, אלס נייער אינהאבער פאן

וויענער זאאל

אייזערנעס טהאר 10. אדער פטאשיע 3.

דאסס דע־זעלבע ערנייערט, עלעגאנט אויפגעפוצט אונד מיט נייעסטען האכצייטסאיינריכטונגען פערזעהען, זויבער, קאמפארטאבעל אונד אין בעסטע ארדנונג געבראכט ווארדען, זא דאסס איך דיא מאָגליכקייט האבע אללער ארט פארדערונגען פינקטליך אונד זארגפאלטיג אויסצופיהרען. איך מאכע נאך אויפמערקזאם דאס געעהרטע פובליקום אויף דיא גראססע גערוימיגקייט דעס זאאלס אונד דיא אויסגעצייכנעטע פאזיציאן דעס לאקאלס אין שטאדטצענטרום וועגען דעם נייען ברוקפפלאסטער. דיא אללע גענאנטע פעראנדערונגען אויך דיא מאססיגען פרייזען לאססען מיר האפפען, דאסס מיינע אינטערעססאנטען פאלע שטאנדיג צופריעדען זיין ווערדען. צו אינפארמאציאנסמיטטיילונגען שטעטס בערייט עמפפעהלע איך מיך אכטונגספאלל **ב. גלוסקי.**

אדרעססע: **Warszawa, Sala Wiedeńska, Ptasia Nr. 3.**

Фабрика Каучуковыхъ штемпелей, кожанныхъ издѣлій и Граверное заведеніе

– – – – Ш. Е. ФРИДМАНА – – – –

въ Варшавѣ, Магазинъ Бѣлянская 23.

Рекомендуетъ: портмонэ со штемпелемъ изъ черной опойковой кожи съ 5-ю отдѣл. и съ особымъ отдѣл. для золота за 1 р. 85 к. изъ настоящей тюленевой мягкой шагренированной кожи за 2 р. 25 к. Дамскія по тѣмъ же цѣнамъ, безъ штемпели на 35 к. дешевле Премія при заказѣ 6 штукъ сразу 7-ое безплатно. Бумажникъ-Кошелекъ удобство съ 7 отдѣл. для бумагъ и 2 особыми отдѣл. для золота опойковыя 2 р. 50 к. толеневыя 3 р. 25 к. цѣны съ перес.

Домашняя типографія „побѣда“ весьма практичные приборы изъ передвижныхъ буквъ всѣхъ языковъ которыя всякій можетъ легко набрать и печатать разного рода тексты а также моментальнаго набора желаемного штемпеля № 0 съ 90 букв. 1 р. № 1 съ 160 букв. 2 р. № 2 съ 290 букв. 3 р. 50 к. № 3 съ 480 букв. 4 р. 75 к. № 4 съ 715 букв. 6 р. 50 к. № 5 съ 1000 букв. 10 р. Комплекты NN 0 и 1 полезные подарки для дѣтей, требуются агенты на весьма выгодн. условіяхъ. Полный прейсъ-курантъ до 120 тр. высылается только за три 7 коп. марки которыя при первомъ заказѣ отсчитываются. 616

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 46

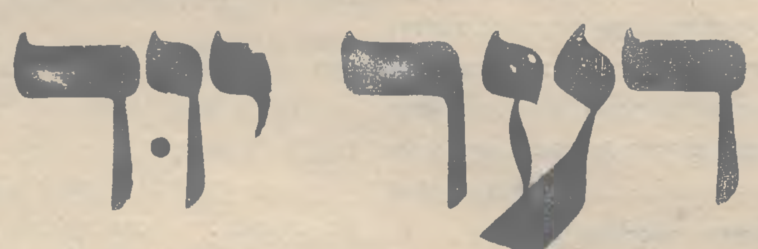
דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „

מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „

איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.

ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ

די אדרעסע פיר רוסלאנד:
Издательство
„Ахіасафъ", Варшава.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא. ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

די אדרעסע פיר עסטר.־אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

Krakau, 13 November 1902. נומר 46 קראקוי, חשון תרס"ג.

דער קליינער קאנגרעס.

דער קליינער קאנגרעס האט זיך אנגעהויבען מיטוואך דעם 29־טען אקטאבער. אין איהם האבען טהייל גענומען דער אקציאנס־קאמיטעט, די פיהרער פון דער באנק און די פרעזידענטען פון די פערשיעדענע קאמיסיאנען. אין גאנצען האבען זיך אין איהם בעטהיילינט 42 מאן.

דר. הערצל האט געעפענט די אסיפה. אין זיין רעדע האט ער אויפגעוויזען, אז די ציוניסטישע בעוועגונג האט זיך אין לעצטען יאהר שטארק אויסגעברייט. אין פיעל ווייטע מקומות, ווי אין בראזיליען, אינדיען און אויסטראליען זענען געגרינדעט געווארען נייע פעראיינען. דער ציוניזם האט אין די ערנסטע פאליטישע קרייזען געקראגען א גוטען נאמען, און עס איז שוין אוועק יענע צייט, ווען מען האט געקוקט אויף די ציוניסטען ווי נור אויף פלוידערער אדער בעלי הלומות.

איבערגעהענדיג צו דער פאליטישער לאגע, מיינט דר. הערצל, אז דער אקציאנס־קאמיטעט דארף ווייטער געהן אין דעמזעלבען וועג, אין וועלכען ער געהט זייט דעם ערשטען באזעלער קאנגרעס. די פערהאנדלונגען מיט דער טערקישער רעגירונג זענען ווייטער געפיהרט געווארען, דערווייל האבען זיי אבער נאך צו רעזולטאטען ניט געבראכט. פאר די נאהענטסטע צייט דארף מען זעהן צו פערשטארקען אונזערע געלדמיטלען און צו נעהמען א חלק אין אלע יודישע ארבייטען, וואס קענען מאראליש, קערפערליך און עקאנאמיש שטארקען אונזער פאלק. „איך גלויב, האט געענדיגט דר. הערצל זיין רעדע, אז מיר דארפען ווייטער געהן אין אונזער פריהערדיגען וועג, און אז מיר דארפען ניט אראבפאלען ביי זיך, ווען מיר וועלען אין אונזער וועג זיך אנשטויסען אויף א מויער, נאר דאן וועלען מיר מוזען קלערען ווי צו געפינען איין אנדער וועג".

נאך דר. הערצלען האט דר. לעאפאלד כהן געלייענט דעם דין וחשבון פון דעם אקציאנסקאמיטעט. די ארבייט פון קאמיטעט איז געגאנגען נאך צוויי זייטען, וועלכע קענען קורץ אויסגעדריקט ווערען אין די דאזיגע ווערטער: „מיר דארפען א לאנד פאר אונזער פאלק און מיר דארפען א פאלק פאר אונזער לאנד". פון איין זייט האט מען זיך בעמיהט די אסימילירטע יודען פון מערב נעהנטער צו בעקאנען מיט דעם יודענטהום, און פון דער אנדער זייט האט מען זיך בעמיהט צו געבען די יודען אין מזרח די אייראפעאישע בילדונג. כדי צו דערגרייכען די ביידע ציעלען, איז נור איין וועג פאראן—די קרעפטיגע ציוניסטישע אניטאציע. דערפאר זענען די רעזולטאטען פון דער ציוניסטישער ארבייט וויכטיג פאר דאס גאנצע יודישע פאלק.

כדי די ארגאניזאציע זאל אומעטום געפיהרט ווערען נאך איין פלאן, זענען אין אלע לענדער געשאפען געווארען לאנדעסקאמיטעטען, און די ארגאניזאציע איז אויפגעבויט אויף אזא אופן, פון אונטען ארויף: פעראיין, ראיאן־קאמיטעט, לאנדעס־קאמיטעט, אקציאנס־קאמיטעט. דער ציוניסטישער געדאנק פערברייטעט זיך אומעטום. אין מערב אייראפא ווערט דאס אינטערעס צו אונזער בעוועגונג אלץ גרעסער און דאס שייכות פון דער יודישער אינטעליגענץ אלץ פריינדליכער.

אין בעלגיען זענען געגרינדעט געווארען ציוניסטישע פעראיינען אין אנטווערפען און בריסעל. אין האלאנד איז געעפענט געווארען א יודישעס פאלקס־הויז. אין איטאליען זענען צו אונז צוגעשטאנען גרויסע יודישע געלערענטע און קינסטלער. אין דער שווייץ זענען ענטשטאנען נייע פעראיינען פון היימישע יודען. אין פראנקרייך איז פאר די אריינגעפאהרענע יודען געגרינדעט געווארען א יודישער פאלקס־אוניווערזיטעט. דר. הערצלס איינלאדונג אין דער ענגלישער קאמיסיע וועגען עמיגראציע וויזט, וואס פאר א כבוד מען לעגט אויף די ציוניסטישע בעוועגונג אין ענגלאנד. די בעוועגונג אין דייטשלאנד האט ארויסגעוויזען איהר שטארקייט אויף דער אסיפה אין מאנהיים. די ציוניסטישע דעפוטאציע, וואס איז אויפגענומען געווארען פין דעם גרויסהערצאג פון באדען, איז אויך א גוטער סימן פון דעם כבוד, וועלכען דער ציוניזם רופט ארויס צו זיך. די עסטרייכישע ציוניסטען האבען אבגעהאלטען זייער גרויסע אסיפה אין ביעליץ, און די רוסישע ציוניסטען אין מינסק. אין בולגאריען שטעהען אלץ עפטער צו צו אונז די ספרדישע יודען; דער ציוניזם האט דא אויסגעמעקט יעדען אונטערשיעד צווישען ספרדים און אשכנזים. צווישען די ספרדים זענען ענטשטאנען פיעל טיכטיגע

ציוניסטישע טהוערס, וואס פערברייטען די ציוניסטישע אידעע אין סערביען, באסניען און גריכענלאנד.

אין דרום אפריקא, אלושיר, מאראקא און טוניס, אין דרום אמעריקא, אין אינדיען, אין סיביר און אין אויסטראליען זענען נייע פעראיינען געגרינדעט געווארען. נאך דעם אלען קענען מיר דרייסט זאגען, אז די בעוועגונג איז אומעטום שטארקער געווארען.

דעם חשבון פון דער קאסע האט אבגעגעבען דר. קאקעש. פון חשבון זעהען מיר, אז דאס לעצטע יאהר האט אריינגעבראכט מעהר שקל-געלד, ווי די פריהערדיגע יאהרען.

אין דעם ערשטען יאהר האט דאס שקל-געלד אריינגעבראכט 78222,24 קראנען

אין דעם צווייטען יאהר	"	108129,64
אין דעם דריטען יאהר	"	91831,75
אין דעם פיערטען יאהר	"	92025,10
אין דעם פינפטען יאהר	"	121493,29

וועגען דער ארבייט פון דער באנק האט אבגעגעבען חשבון דער פרעזידענט פון די דירעקטארען ה. וואלפזאהן. אין נאמען פון דעם קאמיטעט פון די משגיחים (אויפזיכטסראטה) האט גערעדט ה. קאקעש. דער לעצטער האט אויפגעוויזען, אז די געשעפטען פון דער באנק ווערען געפיהרט אין א גוטען סדר און לויט די פאדערונגען פון קאנגרעס. די ויכוחים האבען ארויסגעשטעלט די נויטהיגקייט צו שטיצען ציוניסטישע שפאר-קאסען און לייה-קאסען און אנצוקניפען געשעפטליכע פערבינדונגען מיט די יודען אין פאלעסטינא.

איבער דעם וועג ווי צו בעשטעטיגען דעם נאציאנאל-פאנד האט גערעדט דר. פארבשטיין. ער האט אויסגעדריקט דעם פערלאנג פון דער קאמיסיע, אז נור דער קומענדיגער קאנגרעס זאל אננעהמען א פעסטען בעשלוס וועגען נאציאנאל-פאנד און אז דער צוועק פון דעם נאציאנאל-פאנד איז נור צו קויפען ערד אין ארץ-ישראל. עס זענען פארגעלעגט געווארען דריי פראיעקטען, ווי צו בעשטעטיגען דעם נאציאנאל-פאנד. אדוואקאט בענטוויטש פון לאנדאן לעגט פאר, אז דאס געלד פון נאציאנאל-פאנד זאל אוועקגעלעגט ווערען אין דער יודישער באנק און אז די הנהגה איבער איהם זאל געהערען נור דעם קאנגרעס. אלע פראיעקטען וועגען נאציאנאל-פאנד זענען ווידער איבערגעגעבען געווארען אין א קאמיסיע, וועלכע דארף צו דעם קומענדיגען קאנגרעס צושטעלען א פארטיגען פלאן.

וועגען נאציאנאל-פאנד האט אויך געהאלטען א רעדע ה. קרעמענעצקי. אלס מיטלען ווי צו פערגרעסערן דעם נאציאנאל-פאנד איז פארגעלעגט געווארען: ארויפצולעגען א פרייוויליגען אבצאהל אויף ציוניסטען און אויף ציוניסטישע פעראיינען, די הוצאות אויף דעם נאציאנאל-פאנד צו דעקען פון די שקלים-געלד און צו בעשטימען א פרעמיע פאר א גוט און קלאר אויפגעשריבענע בראשיורע איבער'ן פאנד. די אלע פראיעקטען זענען איבערגעגעבען געווארען דער קאמיסיע.

פון דעם געלד, וואס איז איצט צוזאמענגעקליבען געווארען אויף דעם נאציאנאל-פאנד, האט מען געקויפט פאר 5,000 פונט (אנ'ערך פון 50,000 רובעל) ענגלישע רעגירונגס-פאפּיערען. דורך דאס גאלדענע בוך איז צונויפגעקליבען געווארען 2203 פונט.

ביז צום 25-סטען סעפטעמבער איז אנגעקומען אין דער יודישער באנק פאר דעם נאציאנאל-פאנד.

אין איירָאפּא:	פענס	שילינג	פונט
פון בעלגיען	—	10	15
" דייטשלאנד	06	03	94
" ענגלאנד	04	03	332
" פראנקרייך	03	02	52
" האלאנד	10	17	10
" איטאליען	05	10	4
" עסטרייך	11	06	1242
" רומעניען	02	09	379
" רוסלאנד	06	08	3435

פעלעטאן.

די בְּרָכָה.

פון מולטאטולי.

האסאן האט געוואהנט אויף א מאטע אויף א גאס אין דמשק און האט טייטלען פערקויפט.

א דירה האט ער אפילו געהאט א הויכע — אהן א דאך איבער'ן קאפ, אונטערן פרייען הימעל; נאר אויב איך זאג, „ער האט טייטלען פערקויפט", מיין איך נור דערמיט, אז פון זיין צד איז קיין מניעה נישט געווען! זיינע טייטלען אבער האט קיינער נישט געוואלט נעהמען אין דער האנד אריין: אזוי קליין זענען זיי געוועזען... דער עיקר האט האסאן געלעבט דערפון, וואס ער פלעגט פון צייט צו צייט טרעפען א שעפעלע, א פעראירטס, נעביך, און ער פלעגט רהמנות בעקומען, אהיים פיהרען דאס ארימע שעפעלע צו זיך אויף דער מאטע, און אויפעסען עס, ביז צו דער לעדער, דאס הייסט: די לעדער אויך. ווארום האסאן האט געהאט שארפע צייהן און געקאנט קאכען לעדער.

פעראירטע שעפעליך טרעפען זיך אבער זעלטען; דעריבער פלעגט טאקי האסאן אריבערקוקען מיט פערדראס צו זיין שכן, צום רייכען אויעלער, וואס פלעגט אויך זיצען אויף א מאטע ווי האסאן, נאר די טייטלען פלעגט ער, ווי מען זאגט, פערצוקערן! פון די הענד האט מען זיי געריסען.

אויעלער איז אויך געזעסען אויף א מאטע, ווייל ער איז נישט רייך געווען אין הייזער, נאר אין א פרוכטבארען גארטען, וואס האט ארויסגעגעבען גרויסע טייטלען, דריי מאל אזוי גרויסע ווי געוועהנליכע, שוין נישט צו רעדען פון האסאנס קליינווארג.

איינמאל איז געקומען קיין דמשק א דערוויש מיט איין אויסלענדישען פויגעל, וואס ער האט גאט ווייסט וואו בעקומען, אויפן אקסיל און איז צוגעגאנגען צו האסאנס מאטע.

דער דערוויש, ווי אלע זיינס גלייכען, איז זעהר רייך געווען אין הכמה, דערפאר אבער זעהר ארים אין עסענווארג. און געלעבט האט ער טאקי פון בייטען חכמה אויף ברויט, און צו דעם צוועק איז ער צוגעקומען צו האסאנס מאטע, און מיר וועלען זעהן, אז האסאן האט זיך נישט גענארט!

דער דערוויש איז צוגעקומען צו האסאנס מאטע און האט איהם געזאגט מיט א בעפעהל: גיב עסען!

גיב עסען — בעפעהלט ער — און איך וועל דיר דערפאר אזויגס טהון, וואס דער גרעסטער כליף (הערשער) אין דער וועלט וועט דיר נישט טהון: איך וועל גייטען דאס פאלק, עס זאל קויפען דיינע טייטלען! ווארים איך וועל די טייטלען בענטשען און פון מיין ברכה וועלען זיי וואקסען און גרויס ווערען!

„ שוועדען	04	05	—
„ שווייץ	15	14	—
„ אונגארן	06	17	11
צוזאמען	07	15	5578
אמעריקא: פעראייניגטע שטאטען	—	13	561
ארגענטיניא	01	01	12
אפריקא: דרום אפריקא	—	15	212
מצרים	05	15	1
אזיען: פאלעסטינא	06	15	8
צוזאמען	07	15	6465

אין גאלדענעם בוך זענען פערשריבען 1313,04,01 פונט און 15 אקציעס פון דער באנק. דורך ציטונגען האט די באנק געקראגען פאר'ן נאציאנאל-פאנד 932,09,04 פונט.

פון דעם 25-סטען סעפטעמבער ביז צום 20-סטען אקטאבער איז ווידער אנגעקומען פאר'ן נאציאנאל-פאנד 1465 פונט.

אין סך-הכל האט דער נאציאנאל-פאנד געהאט דעם 20-סטען אקטאבער 79!0 פונט און 16 שילינג ד. ה. אניערך פון 79 טויזענד רובעל.

די קולטור-פראגען זענען אויף דער אסיפה לאנג ארומגערעדט געווארען. די פרעזידענטען פון די קאמיסיאנען האבען אבגעגעבען חשבון פון דער אויפגעטהונענער ארבייט.

ה. סאקאלאוו האט גערעדט וועגען דער נויטהיגקייט צו שאפען א שטענדיגע פערבינדונג צווישען די קאמיסיאנען און די פעראיינען, כדי צו ווייזען די פעראיינען, וואס און ווי דארף געטהון ווערען פאר די קולטור. ער האט אויפגעוויזען אויף דעם הוב פון די ציוניסטען צו זארגען פאר די ערציהונג און צו שאפען סעמינארען, אויף אויסבילדען גוטע יודישע לעהרער.

די פראגען וועגען א סטאטיסטישען ביורא און וועגען גרינדען א יודישע אוניווערזיטעט האבען ארויסגערופען לאנגע ויכוחים. עס איז אנגענומען געווארען: די אסיפה פערלאנגט פון אקציאנס-קאמיטעט, אז ער זאל אנווענדען אלע מעגליכע מיטלען, עס זאל אין פאלעסטינא גע-גרינדעט ווערען א יודישע אוניווערזיטעט; די אסיפה האלט פאר נויטהיג צו געבען שטיצע פאר די סטאטיסטישע ארבייטען.

דער רעפעראט פון דעם ארכיטעקטאר מארמארעק וועגען ציטונגען שטעלט ארויס די דאזיגע פערלאנגען: די פעראייניגונג פון אלע ציוניסטישע און ציוניסטען-פריינדליכע רעדאקציאנען, די גרינדונג פון א ציוניסטישער ציטונג אין ענגלאנד און די גרינדונג פון א ציוניסטישער קארעספאנדענץ פאר די פאליטישע ציטונגען. דאס אלץ ווערט אנגענומען. עס ווערט אויך אנגענומען א בודזשעט (היצאות און הכנסות) פאר דאם קומענדיגע יאהר.

דער פרעזידענט דר. הערצל פערמאכט די אסיפה מיט א רעדע, וועלכע ער האט געענדיגט מיט די דאזיגע ווערטער: מיר האבען אין די פאר טעג אונז בעמיהט אויפצוטהון, וואס עס איז אונז נור מעגליך געווען. אונזער הוב האבען מיר אלע פערשטאנען און מיר פערשטעהען איהם אויך ווייטער: דאס אין די דונקעלע פערוואלקענטע טעג דא-פען מיר אויפהאלטען דאס אינטערעס און דעם חשק ביז צו יענעם טאג, אויף וועלכען מיר ווארטען אלע און האפען מיט'ן גאנצען הארצען.

די פאליאקען און יודען אין פרייסען.

(איינדריקע פון וועג.)

מאכענדיג א רייזע איבער דייטשלאנד, האב איך געהאט די געלעגענהייט זיך א ביסיל נעהנטער צו צוקוקען צו דעם לעבען פון די פאליאקען און יודען אין פרייסען, דער-הויפט אין פאזען, און מיט איינגע פון מיינע איינדריקען, וועלכע קענען אויך אינטערעסירען א גרעסערען קרייז מענשען, וועל איך איצט בעקאנט מאכען אונזערע לעזער.

פאזען איז א פוילישע מדינה, וועלכע איז איבערגעגאנגען צו פרייסען, אבער פאזען איז א סך וועניגער פויליש, ווי גאליציען אין עסטרייך אדער די ווייקסעל-גובערניעס אין רוסלאנד. פאזען האט אפילו נור עטוואס וועניגער פאליאקען ווי גאליציען, אבער דא שפיעלען זיי

אין אנדערער וואלט אפשר געפרעגט, פאר וואס דער דערוויש וואס קעי אריינברענגען די ברכה אין טייטלעי, האט אליין נישט, וואס אין מויל אריינצולעגען, נאר האסאן, איין ארימער דערשלאגענער מאן, פרעגט קיין שאלות נישט; ער האט אפילו קיין העזה נישט אזוינס איבערצו-טראכטען !... ער האט מכבד געווען זיין הייליגען גאסט מיט דעם לעצטען שטיקיל אבגעקאכטע לעדער, וואס איז איהם פון לעצטען אהיים-געברענג-טען שעפעלע געבליבען.

דער דערוויש האט אויך, ווי אלע הונגעריגע, געהאט שארפע ציינער, ער האט די לעדער גענעסען, און איז זאט געווארען, און געפרעגט!

— ווי גרויס ווילסט דו, עס זאלען זיין דיינע טייטלען, האסאן בן — איך ווייס נישט וועמעס?

האסאן קלערט א ווייל און ענפערט:

— זאל אייך אלאה (גאט) געבען א סך שאף און נאך מעהר קינדער! איך וואלט מיר געוואונשען, אז יעדער טייטעל פון מיינע טייטלען זאלען זיין דריי מאל אזוי גרויס, ווי איהר קענט זיי מאכען מיט אייער שפרוך!

— גוט! — ענטפערט דער דערוויש — ועהסט דעם פויגעל, וואס איך טראג אויף מיין אקסעל? עס איז איין אויסלענדישער פויגעל. זאג איהם, אז דיינע טייטלען זענען דריי מאל אזוי גרויס, ווי זיי זענען!

— הייליגער דערוויש — ענפערט האסאן — זאל דיר אלאה געבען וויפיעל דו ווילסט ווייבער און קעמלען, — וואס וועל איך האבען דערפון אז איך וועל נאנארען דעם פויגעל? עס איז דאך קיין קונה נישט!

— טהו, וואס איך הייס! — בעפעהלט דער הייליגער גאסט, — אויף דעם בין איך א דערוויש, מען זאל נישט פרעגען און טהון, וואס איך הייס!

האסאן איז צוגעגאנגען צום פויגעל און האט איהם ערשטענס אנ-גערופען: אדלער! און געוואונשען איהם, ער זאל קריגען לאנגע פעדערן!

דער פויגעל, חאטש איין אויסלענדער, איז געווען א קליינער פויגעל, עהנליך מיט'ן פנים צו אונזער קראה און מיט'ן לעדיגען מויל צו אונזער פאפאגיי, מיט איין ווארט — א פשוט'ער אונטערשפרינגענדיגער נאכ-פלאפלער; האסאן האט אבער געוואוסט, אז יעדערער, פון וועלכען מען פערלאנגט עפים, בלאזט זיך אויף און מאכט זיך גרויס, און פערקעהרט, ווער עס פערלאנגט עפים פון עמיצע, מוז זיך נידריג מאכען!

און האסאן האט זיך דעריבער גאך מעהר ווי געוועהנליך איינ-געשרימפען און געזאגט:

— איך בין דיין קנעכט, אדלער, גרויסע פעדערן זאלסט דו האבען! מיין טאטע איז געווען א הונד! נאר מיינע טייטלען זענען גרויס; דריי מאל אזוי גרויס ווי זי זענען!

— וואהל! — לויבט דער דערוויש — איך לאז דיר איבער דעם פויגעל, זאג עס איהם גאנץ אפט און האב מורא פאר גאט!

ניט אזא ראליע, ווי אין עסטרייך. די פאליאקען וואהנען דא דאס רוב אויפ'ן לאנד, און א דערפישע בעפעלקערונג פע־נעהמט אין ערגעץ ניט קיין וויכטיגען פאליטישען ארט. אין די שטעדט פון דער מדינה פאזען זענען די דייטשען דער גרעסטער טהייל. דעריבער הערט מען אין די דאזיגע שטעדט רעדענדיג דייטש א סך עפטער און מעהר, ווי דייטש און רוטהעניש אין גאליציען, אדער רוסיש אין דעם רוסישען טהייל פון דער אמאליגער פוילישער מלוכה. אין טהארן הערט מען פויליש זעהר זעלטען, אלע שילדען אויף די געשעפטען זענען נור דייטש, אין די גאסען הערט מען פויליש נור עטוואס עפטער ווי פראנצויזיש למשל אין ווארשא. איך בין געגאנגען איבער די גאסען פון טהארן און נור איין איינציגען שילד פון א אפטהייק האב איך געפונען אין פוילישער שפראך. אין די וואגאנעס אויפ'ן וועג איבער די מדינה פאזען האבען זיך אפט געביטען די פאסאזשירען, און נור זעלטען זעלטען האט זיך געהערט רעדענדיג פויליש. אין טהארן, ווי אויך אין אנדערע שטעדט ביי דער גרעניץ, האב איך געזעהן פאליאקען, וואס זענען גרויסע בריות אויף אלע לשונות. אזוינע בריות געפינען זיך אין קיין אומה ניט, סיידען ביי יודען. עס געפינען זיך אפט ווי אין רוסיש־פוילען, אזוי אויך אין דייטש־פוילען, פאליאקען, וואס רעדען אויף פויליש, רוסיש, דייטש און אפילו אויך אויף יודיש. דאס פיעל לשונות קענען און רעדען, דאס איז א קראנקהייט, וואס מען זעהט זי נור ביי פעלקער, וועלכע הויבען אן צו פערלירען זייער אייגענעם לשון. ביז איצט האבען זיך דערמיט אויסגעצייכענט נור די יודען אליין, איצט הויבען זיך דער־מיט אויך אן אויסצוצייכנען די פאליאקען. רעדענדיג גלייך גוט אויף פיעל לשונות, הויבט מען אן צו פערלירען דעם צוכונד צו דער איי־גענער שפראך, לייענענדיג און שרייבענדיג אויף פיעל לשונות הערט מען אויף צו לייענען און שרייבען אין דער אייגענער שפראך; מען הערט אויף צו זוכען גייסטיגע שפייז אין דער אייגענער ליטע־ראטור, פון איהר דערווייטערט מען זיך און מען געהט אוועק צו אנ־דערע ליטעראטורען. ביי יודען איז שוין דאס געוועזען, ביי פאליאקען הויבט עס ערשט אן צו ווערען. די קללה פון גלות הויבט זיך שוין אן ארויסצו־ווייזען אויך ביי די פאליאקען, און מיט א קלארען אויג פון א נביא האט אונזער גרויסער מענדעלי מוכר ספרים שוין אונז געשילדערט אין זיין שענעם ווערק „שם ויפת", ווי די פאליאקען ווילען זיך לערנען ביי יודען זיך צו צופאסען צו די שווערסטע תנאים פון ליידען און רדיפות, און דאך צו בלייבען לעבען.

דאס בילד פון דעם איצטער געפאלענעם יודען מוז, דוכט מיר, א שרעק ארויפיאגען אויף די פאליאקען. אין איהם זעהט ער זיין שפעטערדיגען מזל, זיין שפעטערדיגעם בילד. עס ווערט דערצעהלט א אלטער משל: א פערד איז געוועזען אונצופרידען מיט דעם, ווי גאט האט איהם בעשאפען. עס האט זיך בעקלאגט פאר גאט און איהם געבעטען, ער זאל איהם מאכען שענער, ער זאל האבען א לאנגע האלז, ווי א לעבעד, און זאל געבארען ווערען מיט א זאטיל אויפ'ן רוקען. גאט האט איהם דאן געוויזען א קעמיל. ווי דאס פערד האט איהם דערזעהן, האט ער זיך אנגעהויבען צו טרייסלען פון שרעק, און פון יענער צייט אן ציטערט דאס פערד, ווען עס דערזעהט א קעמיל, זיין קינפטיגעס בילד. דער פאליאק, וואס זעהט אין דעם יודען דאס צוקינפטיגע בילד פון זיין נאציע, מוז א דערציטערטער ווערען, און אין דעם ליגט אפשר אויך א טהייל פון דער סבה פא־וואס די פאליא־קען האבען פיינט א יודען.

און די אויסערע תנאים פון לעבען צווינגען די פאליאקען צו פערגעסען זייער שפראך און זיך אבצוזאגען פון זייער פאלק, אזוי ווי דאס שווערע לעבען האט עס גענויט די יודען; נאר די פאליאקען האבען אין זיך נאך פיעל שטארקע געזונדע נאציאנאלע כחות און זיי פיהרען שטארקע מלחמה מיט דער אויסערער קראפט, וואס וויל פון זיי צונעהמען זייער נאציאנאלע ירושה, און מען מוז זאגען, אז זיי פיהרען די מלחמה מיט פיעל מוטה און מיט פיעל גליק.

אין דער הויפטשטאדט פון דער מדינה פאזען, אין דער שטאדט פאזען, איז אוננעפעהר א העלפט איינוואהנער פאליאקען. אין פאזען הערט מען שוין אפט רעדען פויליש. אומעטום זעהט מען שוין פוי־לישע שילדען. אבער אויך דא, אין דער גרעסטער פוילישער שטאדט

פאר גאט האט האסאן סיי ווי סיי מורא געהאט; איין ארימאן האט אפילו פאר עפיס קלענערס פאר גאט אויך מורא, און דעם האלז האט ער נישט געקארגט און אלץ־אין־איינעם דערצעהלט דעם פייגעל, אז האסאן האט טייטלען, וואס זענען דריי מאל אזוי גרויס ווי זיי זענען!

און איידער דער כליף האט צייט געהאט אומצוברענגען אלע ווייבער פון הארעם און קויפען זיך נייע אויף זייער ארט; איידער די דאמאסקער מוטערס האבען צייט געהאט אוועקצופיהרען די טעכטער אויפ'ן קאנסטאנטינאפאלער מארק צום פערקויפען, און אפילו איידער האסאן האט נאך אמאל געטראפען א פעראירט שעפעלע אויפן וועג, ער זאל עס א היים פיהרען צו זיך אויף דער מאטע, האט שוין דער פויגעל גערופען:

— מיין מאטע איז א הונד — — — קריג לאנגע פעדערן!

דאס איז אפילו נישט נויטהיג געווען, נאר נאכגעזאגט האט ער:

מיין טאטע איז א הונד... קריג לאנגע פעדערן... האסאן האט טייטלען זענען זיי דריי מאל אזוי גרויס ווי זיי זענען!

און אזוי האט ער גערופען און גערופען, און אזוי הויך, אז אלע טויבע האבען געהערט.

אין דמשק זענען געווען א סך פילאזאפען, וואס האבען געזאגט, אז עס איז נישט מעגליך. טהייל האבען זיך אפילו געוואלט אריינלאזען מיט'ן פויגעל אין א ויכוח, אין אויסווייזען פאר'ן גאנצען עולם אז על־פי קאראן און על־פי לאגיק איז גאר ניט מעגליך, עס זאל אזוי זיין; דער פויגעל אבער האט זיך נישט אריינגעלאזט אין ויכוחים, ער האט קיינעם נישט גע־ענטפערט און גערופען זיך זיינס:

— מיין טאטע איז א הונד! קריג לאנגע פעדערן — — האסאן בן איך וויים נישט וועמים האט טייטלען, וואס זענען דריי מאל אזוי גרויס, ווי זיי זענען...

און אינ'ם קול פון אויסלענדישען פויגעל האט געשטעקט עפיס א כשוף (ויכער האט ער עס דעם דערוויש צו פערדאנקען), וואס האט געווירקט אויף די טייטלען, און זיי זענען געוואקסען, און אלע גרויס געווארען אין די אויגען...

אויעלעד האט אויפגעהערט צו לייזען; ער איז מאגער געווארען. דערפאר איז פעט און רייך געווארען האסאן! ער האט זיך שאף און רינדער געקויפט, אפילו א הויז זיך אויפגעבויט. מורא האבען פאר גאט האט ער נישט אויפגעהערט, ער איז אפילו נאך איין עהרליכער מאן געווארען; קיין פרעמדע שעפעליך פון איין אונטערוועג שוין קיין איינציג מאל נישט אהיים געפיהרט! ער האט אפילו אויפגעהערט צו פערשטעהן, ווי אזוי אנדערע, וואס האבען נישט קיין אייגענע, טהון עס... אזוי רייך איז ער געווארען!

און עס איז קיין וואונדער נישט: אלע האבען זיינע טייטלען גע־נעסען...

איינגעלטליך נישט אלע; האסאן אליין האט בסוד סודות געקויפט ביי אויעלעד...

פריי איבערזעצט פון ל. פרץ.

פון פרייסען, איז דאס שייכות פון די פּאָליאַקען צו די דייטשען א גאנץ אנדערע, ווי מען קען עס זיך פאָרשטעלען לויט די ציימונגען. דאס פאלק, דערהויפּט דער המון און די מיטעלע קלאַסע, האבען ניט קיין שנאה צו זייערע דייטשע שכנים. אומעטום רערט מען גאנץ גערן דייטש. אויף די שילדען, שרייבען די פּאָליאַקען, חאַטש קיינער נויטה זיי ניט, די אויפשריפטען אויך אויף דייטש. נאָר דאס טהוט מען גאַנטירליך צוליעב געשעפט. מען וויל די דייטשע קונים ניט פערלירען. אין די געשעפטס־זאַכען פערגעסען אויך די דייטשען זייער שנאה צו פּאָליאַקען און זיי שרייבען אויך זייערע שילדען אויף פּויליש. דער אונטערשיעד איז נור, דאס די פּוילישע שילדען האבען פון אויבען די פּוילישע אויפשריפט און דערנאך די דייטשע, בעת ביי די דייטשע איז עס פערקעהרט: פריהער די דייטשע אויפשריפט און דערנאך די פּוילישע. דייטשע שילדען זענען ניט נור אויף די פּוילישע קראמען נאָר אויך ביי די פּוילישע דאָקטוירים און פּוילישע אדוואָקאטען. אין די געשעפטען רעדט מען גאַנץ גערן אי דייטש, אי פּויליש. א פּוילישער ארבייטער האט מיר מיט שטאָלץ געזאגט, אז אין פּאָזען זענען דא דייטשען, וואס קענען אויך פּויליש רעדען. אין זיינע ווערטער איז געלעגען אזא מין שטאָלץ, ווי ביי א יודען, ווען ער דערצעהלט פון א גוטען פריץ, וועלכער קען א ביסיל יודיש.

דאס נאַציאָנאַלע געפיהל פון די פּרייסישע פּאָליאַקען איז געווען שוואך. דאס פּוילישע לעבען אין דעם פּרייסישען פּוילען איז געווען ווי א קליין, שטיל וואסעריל, וואס האט געהאלטען ביים פערלאָרען געהן אין זאמד. אין די דייטשע און פּוילישע ציימונגען אין פּאָזען האט מען גערעדט וועגען א אסימילאַציע צווישען די פּאָליאַקען און די דייטשען. עס זענען אויך געווען אין פּרייסען פיעל פּאָליאַקען, וואס האבען גערעדט צווישען זיך אפילו דייטש. דאס פּוילענטהום אין פּרייסען איז געווען אין סכנה. ווי שוואך עס איז נאך אפילו איצט דאס נאַציאָנאַלע געפיהל פון די פּרייסישע פּאָליאַקען אין פערגלייך מיט די פּאָליאַקען פון אנדערע לענדער, קען מען ארויסזעהן פון אזא פאַקט, וואס האט ערשט גאר ניט לאנג געטראָפען. עס איז דא א קליין שטעדטיל אין פּאָזען, וואס הייסט „מאַלאַ סטאַראָלענקאַ“. דער מאַגיסטראַט פון שטעדטיל האט פארגעשלאגען אומצובייטען דעם פּוילישען נאמען אויף א דייטשען נאמען „לואיזענהיים“. פאר די אומענדערונג פון דעם נאמען האבען געשטימט די דייטשען, די יודען, און מיט זיי אויך איין פּוילישער חבר פון מאַגיסטראַט. מען קען זיך פאָרשטעלען, וואס פאר א פייער פון שוועבעל און פעך עס גיסט זיך איצט אויף דעם קאָפּ פון דעם אומגליקליכען פּוילישען חבר.

די רדיפות פון דער פּרייסישער רעגיערונג נעגען די פּאָליאַקען, דאס פערווערען צו לערנען פּויליש אין די שולען, דער פאָנד וואס איז בעשטימט געוואָרען אויסצוקויפען ערד פון די פּאָליאַקען, די לעצטע געשעהנישען אין ווריזשען, וואו לעהרער האבען געשלאגען די פּוילישע קינדער, פאר־וואס זיי האבען רעליגיאָן ניט געוואָלט לערנען אויף פּרייסיש, — דאס אַלץ האט שטאַרק פערשטאַרקט דאס נאַציאָנאַלע געפיהל ביי די פּאָליאַקען. די פּרייסישע רעגיערונג האט מיט איהרע רדיפות דערגרייכט א גאַנץ אַנדערען צוועק, וועלכען זי האט געזוכט. אנשטאט שוואַכער צו ווערען זענען די פּאָליאַקען שטאַרקער געוואָרען. דער פערלאַנג פון דער רעגיערונג צוצונעהמען די ערד פון די פּאָליאַקען האט זיך ניט איינגעגעבען. די פּאָליאַקען האבען אייגענע בענק, וואס שטיצען זייערע ערדארבייטער און פּאַמעשטשיקעס, און חאטש פון דער דייטשער קאָלאָניזאַציאָנסקאָמיסיע איז אבגעקויפט געוואָרען ביי די פּאָליאַקען אסך ערד, האָבען אבער אין דערזעלבער צייט פּאָליאַקען אויסגעקויפט ביי די דייטשען נאך מעהר ערד, אזוי אז די פּאָלאַקען האָבען איצט אין פּאָזען מעהר ערד ווי פריהער, איידער די קאָמיסיאָן איז געגרינדעט געוואָרען.

די פּאָליאַקען האָבען אין גאַנצען ניט געהאַט קיין מיטעלשטאַנד אין די שטעדט. ערשט איצט הויבט אָן גיך צו וואַקסען אויך א שטאַרקע מיטלערע קלאַס. מיט עטליכע יאָהר צוריק זענען נור געווען איינצעלנע פּוילישע קראָמען אין פּאָזען, היינט זענען ביי זיי אין די הענד די בעסטע געשעפטען. מיט עטליכע יאָהר צוריק איז געגרינדעט געוואָרען אין פּאָזען דער „באַזאַר“, — איין אקציאָנסגעזעלשאַפט אויף צו שטיצען דעם פּוילישען האַנדעל. מיט דער הילף פון דער דאָזיגער געזעלשאַפט זענען אויך געגרינדעט געוואָרען איין קראַם נאָך דער אַנדערער. אין פּאָזען האבען די פּאָליאַקען איין פּוילישען טהעאַטער. די פּרייזען אויף די ערטער זענען דאָרט זעהר נידריגע, כּדי די גאַנצע פּוילישע בעפעלקערונג, אפילו די ארעמסטע, זאָלען קענען זיין אונטער זיין ערציהערישען נאַציאָנאַלען איינפלוס. די פּאָליאַקען האָבען אין פּאָזען א קונסט־הויז, א פעראיינס־הויז, א גרויסע פאָלקס־ביבליאָטהעק. די פּאָליאַקען לעבען אין פּויזען גאַנץ אבגעזונדערט פון די דייטשען. עס איז גאַנץ א בעזונדער וועלט. זיי האָבען פיעל פערשיעדענע פעראייגען, זייערע ארבייטער און בעלי מלאכות זענען גוט אָרגאַניזירט. די ארבייטער האָבען זייערע פּאָליטישע פעריינען, און די בעלי מלאכות זענען פערבונדען אין בעזונדערע אָרטעלען, וועלכע האָבען אייגענע קראָמען און געשעפטען.

מיט עטליכע יאָהר פריהער איז די פּוילישע פאָלקספּאַרטיי (די דעמאָקראַטישע) געשטאַנען אין שטענדיגער מלחמה מיט דער פּוילישער אַריסטאָקראַטיע. איצט האָט די מלחמה געגען די דייטשען פעראייניגט אַלע צדדים. די פּוילישע פּריצים זענען אויך דעמאָקראַטיש געוואָרען, און א זעלטענע אחדות הערשט ביי אלע צדדים בנוגע צו די זאַכען פון זייער נאַציאָנאַלען לעבען. די פּוילישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אין פּאָזען ארבייט גאַנץ אבגעזונדערט פון די דייטשע סאָציאַליסטען, און זי שטעהט בנוגע צו נאַציאָנאַלע פּוילישע פראַגען אין איין שורה מיט אנדערע פּאַרטייען.

די פּאָליאַקען האָבען אין פּאָזען 18 צייטונגען, וועלכע געהערען צו פערשיעדענע פּאַרטייען און וועלכע זענען בעשטימט פאַר פערשיעדענע קלאַסען. זייערע צייטונגען זוכען צו וועקען ביי אלע פּאָליאַקען דאס נאַציאָנאַלע געפיהל, זיי סטאַרען זיך מיט אַלע מעגליכקייטען צו פערשאַרפען די שנאה צו די דייטשען און אויפצושטעלען א מויער צווישען זייער נאַציע און דעם הערשענדען פאָלק.

די פּוילישע צייטונגען אין פּאָזען זענען א שילע פאַר די דאָרטיגע פּאָליאַקען. פון די צייטונגען לערנען זיי זייער שפּראַך, פון די צייטונגען בעקאַנען זיי זיך מיט זייער ליטעראַטור און קונסט, אין די צייטונגען ווערען זיי ערצויגען צו א נאַציאָנאַלען פּאָליטישען לעבען. אין יעדער נומער פון די דאָרטיגע פּוילישע צייטונגען געפינט איהר געדרוקט מיט גרויסע אותיות: „פּוילישע מוטערס, לערנט אייערע קינדער לייענען און שרייבען פּויליש!“ ווי שטאַרק מען זאָל ניט בעוואונדערן די קראַפט, מיט וועלכער די פּאָליאַקען היטען אב זייער שפּראַך און נאַציאָן, מוז מען אבער מודה זיין, אז אין זייערע צייטונגען הערען זיך אפט אויך גאַנץ ווילדע קולות און אז פון זיי דערלאַנגען אפט אויך גאַנץ שלעכטע ריחות. זייערע פּאָזנער צייטונגען לערנען ליעב האָבען אַלץ, וואָס איז פּויליש און פיינד צו האָבען אַלץ וואָס איז פרעמד, און דעריבער לער־

נען זיי אויך אפּט ליעב צו האבען שלעכטעס און פֿיינד צו האָבען גוטעס, דעריבער פּלאָנצען זיי איין ביי זייערע לעזער א בלינדע שנאה צו אנדערע און שוואַכען אב אין זיי דאָס געפֿיהל פֿון גערעכטיגקייט. נאר אפשר איז דאָס דער־פאַר, וואָס די פּאָליאַקען געפינען זיך יעצט אין א צייט פֿון א מלחמה, און אין א מלחמה רעכענט מען זיך ניט שטענדיג מיט יושר, איידעלקייט און שענקייט...

די פּאַליאַקען פֿעהלט אינטעליגענץ, דאָס ווייסען זיי, און דעריבער האָבען זיי זיך מיט עטליכע יאהר צוריק געגרינדעט א חברה, וואָס שטיצט פּוילישע יונגע לייט, אז זיי זאָלען זיך קאָנען לערנען אין גימנאַזיעס און אוניווערזיטעטען. מיט עטליכע יאָהר צוריק, בעת די פּאַליאַקען און דייטשען האבען זיך געלעבט אין שלום איינער מיט די אנדערע האבען אויך די דייטשען געשטיצט די פּוילישע קאַסע. איצט אבער ווען די די קאַסע וויל ניט נור פֿערברייטען בילדונג, נאר דערהויפּט ערציהען פֿיהרער פאר דער פּוילישער בעוועגונג, ווערט די קאסע געשטיצט נור פֿון פּאַליאַקען אליין. די קאסע האט זעהר פיעל דערגרייכט. זי האט אלע שטעדט און שטעדליך פֿון דער פּראָווינץ פּאָזען אנגעפילט מיט פּוילישע דאקטוירים און אדוואקאַטען, וועלכע פֿערברייטען אומעטום די פּוילישע קולטור און וועלכע סטאַרען זיך אומעטום צו ערציהען זייערע ברידער אין דעם פּויליש־נאַציאָנאַלען גייסט.

(ענדע קומט)

י. ל.

פּאָליטישע איבערזיכט

די אונרוהען אין מאקעדאָניען. — די בויערשע גענעראלען. — די בורען און די יודען. — טשעמבערלענס נסיעה.

די אַניטאַציע, וואָס עס איז געפֿיהרט געוואָ־ען עטליכע יאָהר נאָך אנאַנד פֿאַר די בעפֿרייאונג פֿון מאקעדאניען, איז ניט אוועק אומזיסט. די באָלגאַרען, וואָס וואָהנען אין מאָקעדאניען, און אויך באָלגאַ־ען ביי זיך אין לאַנד, אַ־בייטען יאָה־ען לאַנג אָהן א אויפֿהער, כדי אַרויסצורופֿען אַ מרידה ביי די מאָקעדאָנישע קריסטען. די קריסטליכע איינוואָהנער פֿון מאקעדאניען ווערען וואָס ווייטער אַלץ מעהר אויפֿגערייצט געגען זייערע מאָהמעדאנישע שכנים און געגען די טערקישע הערשאַפֿט. עס איז געקומען אַזוי ווייט, אז ביי דעם בעסטען ווילען פֿון דער טערקישער רעגירונג וואס מעהר נאָכצוגעבען איהרע קריסטליכע אונטערטהאַנען, און ביי דעם פעסטען בעשלוס פֿון אייראָפּא, בשום אופן ניט צו דערלאָזען א פֿערענדערונג אין דער פּאָליטישער לאַגע פֿון מאָקעדאניען, ווערט אַלץ שווערער איינצוהאַלטען דאָס אונצופֿרידענע לאַנד אין אָרדנונג און אין שלום. די פֿונקען, וואָס פֿליהען אין פֿערשידענע ערטער פֿון מאָקעדאניען, קענען ביי יעדער געלעגענהייט אַרויסרופֿען א גרויסע שריפה, וועלכע עס וועט ניט אַזוי גיך קענען פֿערלאָשען ווערען.

די מאקעדאנישע קאָנגרעסען און די מאָקעדאנישע אַניטאַציע האָט איצט אַרויסגערופֿען א מרידה, וועלכע איז נאָך דערווייל אין א קליינעם טהייל פֿון לאַנד, נאָר זי ברייטעט זיך וואָס ווייטער אַלץ מעהר אויס. אין פיעל ערטער זענען פֿאָרגעקומען בלוטיגע געשלעג צווישען די באָלגאַרען און די טערקען, און עס פֿעהלען שוין ניט דעפּעשען, וועלכע דערצעהלען פֿון הונדערטער דערהרג'עטע און פֿערוואונדעטע פֿון דער באָלגאַרישער און טערקישער זייט. די פֿיהרער פֿון דער מרידה איז דער באָלגאַ־ישער גענעראַל זאנטשעוו, דער פּ־עזידענט פֿון דעם מאקעדאָנישען קאמיטעט, וועלכען מען האט פֿריהער געהאלטען פֿאר א פֿריינד פֿון שלום, און דער באָלגאַרישער פּאָלקאָווניק ניקאלאוו.

די אייראָפּעאישע דיפּלאָמאַטען שטעהען נאָך דערווייל פֿון ווייטען. זיי בערוהיגען נור אַז עס איז ניטא וואָס מורא צו האָבען, ווייל זיי ווילען קיין מרידה אין לאַנד ניט דערלאָזען. און ווייל רוסלאַנד און עסטרייך, וואָס זענען מעהר פֿאַר אַלע אַנדערע מלוכות פֿעראינטערעסירט אין דעם שלום אויף די באַלקאַנען, האָבען זיך מתחייב געווען, קיין שום פֿערענדערונג ניט צו צולאָזען. מיר גלויבען אָבער ניט, אַז די דיפּלאָמאַטיע וועט אויספֿיהרען איהר פֿערלאַנג בנוגע צו מאקעדאָניען, דער בעשלוס פֿון דער דיפּלאָמאַטיע איז געקומען צו שפּעט.

די בויערשע גענעראַלען דעוועט, באָטהא און דעלאריי פֿאָהרען אַרום איבער אייראָפּא קלויבען נדבות פֿאַר זייערע אומגליקליכע ברידער. זיי זענען געווען אין לאָנדאָן, בריוסעל, פּאַריז, בערלין. מען האָט זיי בעשאָטען מיט בלומען, מען האָט געמאַכט פֿאַר זיי באַלער, מען האָט צו זייער כבוד רעדען געהאַלטען, אָבער געלד האָט מען געגעבען גאַנץ ווענינ. זיי זאָגען, אַז מען דאַרף האָבען 60 מיליאָן פונט שטערלינג, מען זאָל קענען אויפֿבויען צוריק די חרוב געוואָרענע דערפֿער און פֿערזאָרגען די איינוואָהנער מיט די נויטהיגע מיטלען צו אַרבייטען און צו לעבען. אויף דעם חשבון פֿון די 60 מיליאן פונט האָט מען אין פֿראַנקרייך צוזאַמענגעקליבען עטליכע הונדערט טויזענד פֿראַנק און אין דייטשלאַנד א פּאָר הינדערט טויזענד מאַרק. אָט דאָס איז די הילף פֿון די אייראָפּעאישע פֿעלקער, וועלכע האָבען די גאַנצע צייט פֿון מלחמה געהאַלטען שטאָהל און אייזען פֿאַר די בורען און וועלכע האָבען אין איין התפעלות תמיד גערעדט פֿון דער גבורה און פֿון דער איידעלקייט פֿון בויערשען פֿאָלק. איך האָב געזעהן די דריי בויערשע גענעראַלען אין בערלין. זיי זענען געווען אָנגעטהון אין שוואַרצע רעק, מיט צעלענדרעס און מיט ווייסע שניפּסען. אויף זייערע פּנים'ער איז געלעגען אַ גרויס צופֿרידענהייט פֿון דער גוטער אויפֿנאַהמע, וואָס זיי האָבען געפֿונען אין בערלין. פֿון דעם ברייטען צופֿרידענעם שמייכעל, וואָס האָט געגלאַנצט אויף זייערע פּנים'ער, האָט מען ניט געקאָנט אַרויסזעהן, אַז דאָס זענען די פֿיהרער, וועלכע האָבען פֿערלאָרען זייער לאַנד. איך שטעל מיר פֿאָר, אַז די יודען אין רוים האָבען אַנדערש אויסגעזעהן נאָך דעם חורבן בית שני. ביי די בורען זעהט מען ניט דעם טיעפֿען יאוש און טרויער, וועלכע־ האָט געדריקט דאָס יודישע האַרץ אין משך פֿון הונדערטער יאָהרען נאָך דעם חורבן. די יודען האָבען נאָך דעם חורבן געהאָט אַ טרייסט — זיי איז איבערגעבליבען די תורה, און וואָס בלייבט איבער די בורען? וואָס האָבען זיי געראָטעוועט פֿון דער גרויסע־ שריפה?

די יודען האָבען קיינמאָל ניט געקאָנט פֿערגעסען זייער גרויס אומגליק, און די בויערשע גענעראַלען זאָגען איצט ביי יעדער געלעגענהייט, אַז זיי האָבען ניט קיין שום פּאָליטישע ציעלען, אַז זיי זענען איצט טרייע ענגלישע אונטערטהאנען. אַנדערע בויערשע פֿיהרער געהען נאָך ווייטער און קומען אָן אין דער ענגלישער אַרמעע.

די לאַגע אין טראַנסוואַל און אָראַניען איז זעהר א שווערע. די דריי בויערשע פֿיהרער ווילען פּועל'ן ביי ענגלאַנד, אַז זי זאָל פֿערגרעסערן די סומע, וואָס זי האָט בעשטימט אויף שטיצע פֿאַר די בויערשע פֿאַמיליען. נאָר טשעמבערלען האָט בעשלאָסען אַליין אַריבערצופֿאָהרען קיין דרום־אַפֿריקא און זיך אַליין צו בעקאַנען מיט דער לאַגע. טשעמבערלענס נסיעה קיין אפֿריקא האָט א גרויסע וויכטיגקייט. עס איז איבערהויפּט, דאַכט זיך, דאָס ערשטע מאָל, ווען א ענגלישער מיניסטער פֿאָהרט אַליין אַרומזעהן די קאָלאָניעס. טשעמבערלען וועט געוויס זוכען

אלע מיטלען איינצורוהיגען די בוירען און זיי אוועקצשטעלען אין א בעסערע לאגע.

דער ענגלישער פארלאמענט האט אנגענומען מיט רוב דעות דאס געזעץ וועגען די שולען, אזוי ווי מיר האבען געשריבען אין דער פאריגער נומער. קיין אנדערע וויכטיגע פראגען שטעהען ניט פאר דעם ענגלישען פארלאמענט, און טשעמבערלען קען רוהיג איצט פערלאזען ענגלאנד.

י. ל.

פ א ל ע מ י ק.

ד״ר רונדשטיין אלס ציוניסטען־קריטיקער.

I.

דער רעדאקטאר פון ווארשויער „איזראעליט" האט איבערגעהאקט זיין גאנצ ארטיקלען איבער׳ן ציוניזם וועגען דער מינסקער פערזאמלונג און האט ארויפגעלאזט אויף דער בימה דעם ד״ר רונדשטיין, דעם בעריהמטען ערפינדער פון יודישער „האקאטע" אין פויזען, און נעגעבען איהם דאס ווארט, ער זאל בעטראכטען די י ו ד י ש ע פאלקס בעוועגונג פון סאציאל־עקאנאמישען שטאנד־פינקט!

און ד״ר רונדשטיין, וואס האט געשטעלט איין פיס אויף די פויזענער יודענס קעפ, שטעלט אצינד דעם צווייטען אויפ׳ן ציוניזם און בלייבט אליין הענגען אין דער לופט, מלחמה צו האלטען, ווי ער זאגט, מיט די מליצה׳דיגע לופט־שלעסער פון א י צ ט י ג ע ן ציוניזם!

לויט ד״ר רונדשטיינס מיינונג, מוז יעדע פארטיי געגרינדעט ווערען אויף איין עקאנאמישען פראגראם. אלץ מוז נעבויט ווערען אויף א ווירטשאפטליכען יסוד, און דאס, צו זיין בעדויערן, מהוט דער ציוניזם נ י ש ט.

די עקאנאמישע פראגען ווערען אוועקגעלעגט אן א זייט, פון געגענווארטס־פראגראם ווערט נאר נישט, אדער ו ו ע נ י ג גערעדט און שלעכט גערעדט. דער לאנדאנער קאנגרעס האט אפילו אויפגעשטעלט „א מין פראגראם פאר די געגענווארט", נאר „דאס ווירטשאפטליכע פראגראם האבען געמאכט אינזשענירען אדער דאקטוירים", מען האט זיך אפילו נישט קלאר געמאכט די ת נ א י ם, ביי וועלכע דאס א ו י ס פ י ה ר ע ן פון דעם כלומר׳שט ווירטשאפטליכען פראגראם וואלט מעגליך געווען.

מען האט גערעדט פון חברות פאר לעבענסמיטעל און אויסארביי־טען און ד״ר רונדשטיין ענטדעקט צו פינפצעהנטען מאל אמעריקא, אז ווען דער ציוניזם זאל אויף דעם אופן ארגאניזירען די יודישע ארבייטס־קראפט, וואלט ער באלד פערלארען אלע קליין־הענדלער און קרעמער, ביי וועלכע ער וואלט צוגענומען די פרנסה... און מיינט, דאס דערמיט שלאגט ער נישט זיך און זיין פערלאנגען, אז דער ציוניזם זאל בויען אויף עקאנאמיע.

אין דער אסיפה אין מינסק איז יא געווען איין עקאנאמישער רע־פעראט פון איין עקאנאמישען ספעציאליסט ד״ר גורעוויץ, נאר דער פאקט שטעלט דעם ד״ר רונדשטיין נישט צופרידען. ערשטענס, האט די פער־זאמלונג אויסגעהערט דעם רעפעראט גאנץ קאלט־בלוטיג כמעט פערשלא־פען, בשעת „די קולטור־פראגע האט ארויסגערופען מינוטען, מיט וועלכע דער וויענער פארלאמענט וואלט זיך נישט געשעמט". (?)

צווייטענס, רעכענט ד״ר רונדשטיין דעם רעפעראט אליין פאר נאר נישט, אדער כ מ ע ט נאר נישט.

דעם ד״ר גורעוויציעס מיינונג, אז „ביי יודען שניידען זיך די קלא־סען שארף נישט אב, ווייל מען פאלט גלייך אראב צום לומפענפראלע־טאריאט" איז נישט אמת. (און אז ד״ר רונדשטיין זאגט, איז גענוג!) די פראגע: „מען דארף מאטעריאליזירען דעם יודישען נייסט" איז נאך קיין ווירטשאפטליכעס פראגראם נישט, און „די פראקטישע פארשלעגע, וואס ד״ר גורעוויץ האט געמאכט, זענען חלומות", נישט צום אויספיהרען. די ארטע־לען און שותפות־חברות זענען נאך נישט דאס לעצטע ווארט פון דער וויסענשאפט.

קורץ און שארף!

פון וואנען נעמט זיך עס? עס קומט, — מיינט ד״ר רונדשטיין, — דערפון, — וואס „די ציוניסטישע ארכיטעקטען זארגען מעהר פאר די דאך־שפיצען, וואס דיענען מעהר צו א אילומינאציע פון מליצות, איידער פאר די פונדאמענטען פון דעם גאנצען געביי".

און אזוי בויען טאר מען נישט. „א געביי אהן פונדאמענטען צופאלט זיך ווי א קארטען־שטיביל ביים ערשטען בלאז."

און דער פונדאמענט מוז זיין א ווירטשאפטליכעס געגענווארטס־פראגראם. ווייל „א סאציאלע פארטיי („סאציאלע" איז שטילערהייט אריינ־גע׳גנב׳ט) וואס וויל אויספיהרען איהרע אידעאלען אין דער צוקונפט, מוז לעגען איהר זאמען אין דעם ניי־לאנד (?) פון דער געגענווארט". „לופט־שלעסער אין חלומות זענען שלעכטע פונדאמענטען פאר א געביי, וואס זאל ארויפשיסען צום הימעל מיט מיסטישע (?) בלומען־בעכער!"

די משלים פון בויען און זייען מישען זיך אפילו צו פיעל אויס, כמעט אין יעדען זאץ ווערט געבויט און געזייעט, נאר נישט וועגען סטי־ליסטישע פעהלער געהט עס.

ד״ר רונדשטיין האט אריינגערוקט נור א קליין ווארט ,סאציאלע׳— א קליין שטיינדילע, וואס דער לעזער קען לייכט נישט בעמערקען און שטרויכלען דעריבער, און פאלען דעם הויך־פילאזאפישען קריטיקער אין שוים אריין...

דער ציוניזם וויל און מוז זיין א יודיש פ א ל י ט י ש ע פאלקס־בעוועגונג, ד״ר רונדשטיין מאכט פון איהם כלאחר־יד א ס א צ י א ל ע בעוועגונג, וואס מוז ווירקליך געבויט ווערען אויף א געוויסען ווירטשאפט־ליכען פראגראם און מוז ווירקליך „אנגעהויבען ווערען א ו נ ט ע ן, ביים פ ו נ ד א מ ע נ ט".

„די נידרינסטע פאכען פון לעבען מוז מען בעלייכטען; די קרעפטען, וואס ארבייטען און שאפען, ענטפלעקען; קלאר ווערען וועגען געוועב פון אורואכען (סבות)", ווארום „די ווירקליכקייט לאכט פון חלומות און פאנ־טאזיעס און זי ווארפט ארוים די הארפע פון פאעטס האנד".

די ציוניסטען אבער מהוען עס נישט. זיי האבען קיין פעסטעס ווירט־שאפטליכעס פראגראם נישט.

„ווי פערבלענדען נור מיט א איליומינאציע פון מליצות און בעטיי־בען מיט הויך־קלינגענדיגע, נור הוילע ווערטער ווי: ארץ ישראל, קאלא־ניאל־באנק, קולטור... אדער בעשעפטיגען זיך מיט „האלב־מיטעל", מיט ווארים וואסער פאר בלוטיגע וואונדען, מיט פלאסטער פאר העלצערנע פיס" . . .

אזוי רעדט ד״ר רונדשטיין פון „יעצטיגען", פון ה י י נ ט י ג ע ן ציוניזם פון כ ע ל ־ ב ת י ׳ ש ע ן מאמענט. „יוען די בעוועגונג וויל ווייס זיין ווי שניי און אונשולדיג ווי א טויב", און קען קיין פרייעס ערנסטעס ווארט נישט ליידען!

און געמיינט האט ער, אז „יודען, דאס בעריהמטע מח־פאלק וועט אנהויבען די אומאנדערשונג פון זיין לעבען מיט דער גראהער, וואכענדי־גער נור פונדאמענטאלער ארבייט" אין וועט זיך „צו אלעם ערשטען נעהמען איבערצואנדערשען די עקאנאמישע לאגע".

און, לויט ד״ר רונדשטיין, וואלט עס זעהר לייכט געווען צו מהון.

מען האט נור געדארפט — זאגט ער — אננעהמען איינעם (וועלכען עס איז?) פון די הערשענדע עקאנאמישע פראגראמען אדער בעשאפען פאר זיך א נייעם!

פון א קליין, שטילערהייט ארייגע׳גנב׳ט ווערטיל „סאציאלע" בע־וועגונג, איז ארוים א גאנצער שפגאל נייער חוב! דער ציוניזם איז מחויב צו בעשטעטיגען וואס עס איז פאר א ווירטשאפטליכעס פראגראם אדער צו שאפען א נייעם! אלע ציוניסטען, מורח׳, פראקציאניסטען, חירות (אויב זי לעבט נאך!) און־ די מיטעל־פארטיי אלע זאלען זיך די הענד געבען און אננעהמען!

און באמת בעקומען מיר א פינק נייע מיסיע! עס איז נור געזאגט אננעהמען א „הערשענדען פראגראם"! די הערשענדע ווירטשאפטליכע פרא־גראמען זענען קלאסען־פראגראמען..." און דער ציוניזם, אלס פאלקס־פארטיי, קען זיך מיט איין קלאסע נישט בעגנינען! ער וואלט צוגאנגען ווי שניי אויף דער זון! אפשר איין פראקציע וואלט געבליבען! אויך נישט די

גאנצע! מוז מען טאקי בעשאפען א נ י י ע ם פראגראם! און עס וועט זיין דאס אכטע וועלט־וואונדער, א ווירטשאפטליכעס סיסטעם פאר גרויס און קליינהענדלער, קאפיטאליסטען, בעלי מלאכות, פאבריק־ארבייט (אביסיל איז פארט פארהאן) א י ב ע ר אלע קלאסען און פאר אלע קלאסען! — פאר א ל ע און מיט ק י י נ ע מ ם שאדען!

און אויב מען וועט דאס פראגראם געפינען, וועט שוין די גאנצע וועלט גענעסען! מיר האבען געהאט א שווערע מיס׳ע צו פערשפרייטען די אמונה אין אחדות הבורא, ד״ר רונדשטיין זוכט אונז א צווייטע!

און אויב ניט, בעשטעהט ד״ר רונדשטיין, אז דער ציוניזם זאל זיך בעגנינען מיט איין קלאסע!... זאל ער נישט זיין קיין פאלקס־בעוועגונג! לויט זיין רעצעפט דארפען די ציוניסטען ארויסטרעטען אלץ סאציאל־פארטיי, און בעגליקען מיט׳ן ווירטשאפטליכען פראגראם נור „די גראהע דערשלאגענע מאסע, וואס ווערט פון היינטיגען, בעל־בתי׳שען ציוניזם געטריבען צו דער פינסטערער רעאקציע״!

וועגען „רעאקציע״ וועלען מיר נאך רעדען! אצונד שטעלען מיר נור די פראגע:

ווי וועט אויסזעהן ד״ר רונדשטיינס צוקונפט־ציוניזם פאר דער גראהער מאסע אהן ארץ ישראל, קאלאניאל־באנק און יודישע קולטור.. וואס וועט אין איהם זיין צ י ו נ י ס ט י ש?

(ענדע קומט). — דר. שטיצער.

פון יודישען לעבען אין בערן.

III.

אין פריהערען קאפיטעל האב איך שוין דערמאנט די „קדימה״, וואס איז דאס פאר א פעראיין?

דאס איז א נייער מין פון פעראיינען אין אונזער ציוניסטישער ארגאניזאציאן און עס איז געוויס ווערטה זיך אביסיל דערויף אבצושטעלען.

די „קדימה״ אין בערן, וועלכע איז נאכ׳ן 5־טען ציוניסטען קאנגרעס געגרינדעט, איז א „שלאגענדע פערבינדונג״ מיט „בונטע מיטצען״ און שענע „בענדער״. יא, וואס איז דען דאס פאר א מין לשון? וואס הייסט א „שלאגענדע פערבינדונג״?

אז עס עקזיסטירט אויף דער גרויסער וועלט א דועל־וועזען האט איהר שוין געוויס געהערט, איהר ווייסט געוויס אויך שוין אז „דועלירען״ הייסט ווען איינער וואס האט זיך געפונען בעליידיגט פון צווייטען „פאדערט״ יענעם אויף א דועל, זיי „שלאגען״ זיך מיט געשארפטע שטיקער אייזען אזוי לאנג ביז דאס בלוט רינט, ביז איינער האט בעקומען א ריס, א שניט, ביז[illegible]ער ווערט „קאמפפעס־אונפעהיג״. דאס איז אין גוטען פאל. דועלירען קאן מען אבער אויך אויף „פיסטאלען״ (רעוואלווער) אזוי אז עס פאסירט דער געגנער ווערט פשוט טויט!

דאס דועלוועזען אין גרויסען און גאנצען האט זיך ענטוויקעלט ביי די אפיצירען און ביי א טהייל סטודענטען. אין יעדער אוניווערזיטעט זענען פאראן פיעלע זאלכע שטודירענדע „פערבינדונגען״. יעדע פערבינדונג האט זיך איהרע פארבען, טראגט געפארבטע היטליך און געפארבטע בענדער. טהייל פערבינדונגען האבען נור „בעדינגטע סאטיספאקציאן״ ד. ה. מען דארף זיך טאקי „שלאגען״ (דועלירען) נור אונטער געוויסע תנאים, טהייל האבען „אונבעדינגטע סאטיספאקציאן״ ד. ה. וואס עס זאל ניט פארקומען מ ו ז מען זיך שלאגען. און די „קדימה אין בערן איז איינע פון די לעטצע. געוועהנליך איז איין „פערבינדונג״ א שרעקליכע פיינדין פון די אנדערע „פערבינדונגען״. יעדע פערבינדונג האט זיך איהר רעסטאראן, וואו אלע מיטגלידער מוזען זיך צונויפקומען וועניגסטענס איין מאל אין דער וואך. דאמאלס ווערען געזונגען סטודענטישע ליעדער און עס ווערט געטרונקען „אויף וואס די וועלט שטעהט״. דאס גרויסע רוב פין יעדער אוניווערזיטעט געהערט צו אזויגע „פערבינדונגען״ נ י ט אן; זיי רופט מען „ווילדע״, ד. ה. דער סטודענט וואס וויל ניט טרינקען ביער ביז צום שכור ווערען און וויל ניט דועלירען״ דער איז א „״ווילדער״.

דועלען קומען פאר זעהר אפט. ווייזט זיך איינעם אויס, אז יענער האט איהם שלעכט אנגעקוקט, ווערט יענער „געפאדערט״ וויל יענער נ י ט אננעהמען דאס דועל, אזוי בעקומט ער אפט פשוט אויף פשוט פעטש און ווערט פעראכטעט אלס א פחדן.

דער „ברודער״ וואס האט פיעל דועלען מיטגעמאכט, ד. ה. אויף פראסט יודיש פיעל בלוט פערגאסען, דער ווערט אין גרויס כבוד געהאלטען פון זיינע „ברידער״. דער וואס האט א צושניטען פנים פון די דועלען, דער איז ביי זיך זעהר שטאלץ. כדי צו קענען דועלירען, מוז מען זיך אויסלערנען גוט פעכטען. מען מוז פיעל צייט אויך פיעל געלד האבען.

די יודישע סטודענטען האבען תמיד זעהר וועניג זיך בעטהייליגט אין די דאזיגע „פערבינדונגען״. געוויס ניט דערפאר, ווייל זיי זענען פהדנים. זיי האבען פאר זיך געהאט אנדערע העכערע אידעאלען, וועלכע האבען די גאנצע צייט צוגענומען. אויסער דעם ענטוויקעלט דאס „פערבינדונגס״־לעבען א מין אריסטאקראטיזם, וועלכער איז טיעף פערהאסט ביים יודישען סטודענט.

אין דייטשלאנד און אין עסטרייך זענען שוין לאנג פאראן יודישע „פערבינדונגען״, נאר זייער צאהל איז זעהר קליין. די רוסיש־יודישע סטודענטען האבען תמיד מיט עקעל געקוקט אויף די דועלען.

איצט זאל עס אנדערש ווערען. אזוי זאגט מען אונז. די ציוניסטען מוזען „פערבינדונגען״ גרינדען, כדי פון דער גֵ׳טהא־לופט זיך צו בעפרייען. איהר זעהט: גאנץ שענע און הויכע ווערטער. נאטירליך גראף טאלסטאי האט אין זיין קינסטלערישען ראמאן „תחית המתים״ נאכגעוויזען, ווי יעדער וואס בעגעהט עפיס א פערברעכען, רעדט זיך אליין איין אז ער איז גערעכט.

די יודישע אדער ציוניסטישע „פערבינדונגען״ וועלען אויך מיט טויזענד ראיות וועלען קלאר מאכען, אז ז י י רעטען דאס יודישע פאלק, אז ווען ניט זיי, וואלט דער גאנצער ציוניזם קיין פפעניג ניט ווערט געוועזען.

און אט דיזער געפעהרליך־נארישער געדאנק האט מיך געצוואונגען צו רעדען דא איבער דער „קדימה״. אייגענטליך טאר איך קיין ווארט ניט זאגען איבער די דאזיגע „פערבינדונג״. דען באלד קען מען מיך ארויסרופען אויפ׳ן דועל. וועל איך זיך אבזאגען, וועט מען מיך רופען פחדן.

„וואס וועט יענער זאגען?״ אט דאס איז דער זאטי׳ן וועלכער האט אונז בעלייט אויפ׳ן גאנצען גלות־לעבען. מיר האבען אלעס געטהון, נור כדי „יענעם״ צופריעדען צו שטעלען. די מורא פאר „וואס וועט יענער זאגען״ האט אונז געמאכט פאר טיעף געפאלענע קנעכט.

דער ציוניזם האט עס אויף זיך גענומען פון אונז פ ר י י ע מענשען צו מאכען. קומען איצט א פאר ציוניסטען און ווילען אונז איינרעדען, אז מיר יודען מוזען גרינדען „פערבינדונגען״, מיר מוזען א ו מ ז י ס ט בלוט פערגיסען, וועלכעס איז געגען יודישען מוסר

ווייל י ע נ ע, די גוים, די אנטיסעמיטען שרייען, אז מיר יורען! זענען פחדנים! ווייטער אמאל „וואס וועט יענער זאגען“. אוי, די אייביגע קנעכטשאפט וויל גאר ניט אויפהערען!

פראפעסאר שטיין אין בערן האט אין איין פארלעזונג געזאגט מיינענדיג די „קדימה“: דער מענש, וואס האט מורא פאר יענעמ׳ס זאגען, דער מענש וואס טהוט עפיס, כדי יענער זאל ניט זאגען, אז ער האט עס מורא צו טהון, דער איז א אמת׳ר פחדן!“ אט דיזער ריינער אמת האט נאטירליך דער „קדימה“ ניט געפאסט. ווען 10 ציוניסטען (צווישען זיי זענען נור 5 רוסישע) גרינדען א „פערבינדונג“ און ווען אפילו זיי רופען זיך „קדימה“, ד. ה. פארווערטס־שרייטער, בעת זיי געהען אייגענטליך צ ו ר י ק. דען דאס „דועל“ ווערט שוין איצט פון אלעמען פערהאסט, — ווען זאג איך — צעהן ציוניסטען געפינען פאר נויטהיג „זיך צו שלאגען“ איז דאס געוויס זייער זאך. ווען אבער די זעלבע „פערבינדונג“ לויפט אין די גאסען און שרייט, אז זי איז דאס די אמת־ציוניסטישע, אז זי איז די רעטערין פון יודישען פאלק, דא־מאלס ווערען מיר געצוואונגען דעם עולם אויפצוקלערען איבער דעם, וואס אייגענטליך א „פערבינדונג“ איז און איצט מעג דער יודישער לעזער מיט זיין שכל אליין משפט׳ן, ווי ווייט דאס „דועלירען“ איז מענשליך, יודיש און ציוניסטיש.

איך וויל דערמיט בשום אופן ניט זאגען, אז די „קדימה׳נער“ זענען ניט קיין ציוניסטען. דער ראבינער ראבינאוויטש האט אויף דעם לעצטען קאנגרעס א אמת ווארט געזאגט. יעדער יוד, וואס איז ניט קיין ציוניסט בלייבט דאך א יוד, נור ער איז א „ניט לאנישער יוד“. דאסזעלבע קען מען דא זאגען: דער „קדימה׳נער“ אדער איבערהויפט יעדער ציוניסטישער „פערבינדונגס־ברודער“ קאן געוויס זיין א גוטער איבערגעבענער ציוניסט, נאר איז ער ניט נור ניט־לאניש, נאר אויך שרעקליך קורצזיכטיג. שאדע, ווירקליך שאדע, וואס די דאזיגע יונגע כוחות, וועלכע מיר האבען אזוי נויטהיג, ווערען פערשווענדעט אויף ביער־טרינקען און דועלען.

אין סוף פון מיין ארטיקעל וויל איך נאך איין פונקט בע־מערקען.

נאך פאר א פאר יאהר צוריק, ווען די צאהל פון די רוסישע סטודענטען אין בערן האט אנגעהויבען צו וואקסען, איז די כלומר׳שט „פרייזיניגע“ צייטונג „דער בונד“ (אפיציעלע שווייצערישע צייטונג) ארויסגעטרעטען געגען די „יודיש־פוילישע יונגע לייט און פרייליינס“ מיט וועלכע עס איז פול די אוניווערזיטעט. א צייט איז שטיל גע־בליבען, איצט האט זיך ווידער געגרינדעט א פעראיין קלינציסטען (מעדיצינישע סטודענטען) וועלכער וויל בעקעמפפען די „סלאווען“. איינער פון זיי איז גאנץ עהרליך געוועזען און האט „דאס קינד ביים ריכטיגען נאמען גערופען“, ער ערקלערט אין „בערנער טאגבלאט“ (איין קאנסערוואטיווע צייטונג, וואו עס ווערט געפיהרט א גאנצער ויכוח פאר און געגען), אז מען האט דא ניט מיט סלאווען צו טהון, נאר מיט „סעמיטען“, נו וויניגסטענס וויסענשאפליך גערעדט! „סעמיט“ קלינגט דאך עפיס בעסער ווי יוד.

דאס איז געוועזען צו ערווארטען, און עס איז כלל ניט נויטהיג יענע „קלינציסטען“ צו האלטען פאר אנטיסעמיטען. עס ווערט זיי ע נ ג (און דאס איז א פאקט), אזוי ווילען זיי די פ ר ע מ ד ע פערטרייבען. דאס האבען מיר שוין אין פיעל דייטשע אוניווערזיטעטען לאנג ערלעבט.

„יעדער איז זיך זעלבסט דער נאהענסטער“. דאס ווארט האט תמיד געגאלטען און וועט גילטען. עס פרעגט זיך נור „וואס טהון? די שווערערע פאדערונגען ביים אויפנעהמען אין די אוניווערזיטעטען האבען דעם יודישען סטודענט אדער סטודענטין כלל ניט געשאדט אפשר נאך גענוצט. מען איז געצוואונגען געווארען זיך ווירקליך מסוגל צו מאכען פאר׳ן א אוניווערזיטעט־שטודיום. עס קען אבער — און איך מיין, אז דאס וועט זיין געוויס — פריהער אדער שפעטער ארויס א פערבאט געגען די „רוסען“. דער יודישער שטודירענדער קאן אין רוסלאנד ניט בלייבען — אין אויסלאנד אויך ניט. וואס בלייבט פאר איהם?

זעהט מען ניט קלאר, אז מיר מוזען זיך שטארק ערנסט נעהמען צום אויספיהרען דעם געדאנקען פון גרינדען א יודישע אוניווערזיטעט? דא מוזען ניט נור די ציוניסטען מיטארבייטען. די אוניווערזיטעט וועט זיין א יודישע, און אלע יודען וואס ווילען שיקען זייערע קינדער שטודירען, צי זענען זיי ציוניסטען צי ניין — זיי מוזען דאך סוף כל סוף איינזעהען, אז מיר מוזען האבען א א י י ג ע נ ע אוניווערזיטעט.

אלס פרעמדע ווערען מיר געהאלטען אין די לענדער וואו מיר וואהנען, אלס פ ר ע מ ד ע ווערען מיר אין די שולען נור מיט נויט אויפגענומען — מיר מוזען אויפהערען פרעמדע צו זיין, אט דאס איז די איינציגע און ריכטיגע תשובה אויף די פראגע פון דער יוגענד: „וואס טהון?“

באזעל, י. ווארטסמאן.

מעראן.

מעראן געפינט זיך אין דרום־טיראל און ליגט אין די אלפען. ס׳איז א שטאדט מיט 7000 איינוואהנער און צו איהר געהערען נאך דריי קהלות: אבערמאיס, אונטערמאיס און גראטש.

מעראן ליגט אזוי ווי אין א קעסיל, פערשטעלט מיט הויכע בערג, חוץ פון דרום־זייט, וואו די בערג זענען זעהר נידריג. די ווינ־טען פון דרום האבען דערפאר מעהר צוטריט, ווי פון צפון, און דער קלימאט פון מעראן איז א מילדער, א ווארימער. אלע בערג ארום מעראן זענען אנגעטהון אין הערבסט מיט וויינטרויבען, מעלאנען, פפיר־זיכען, פייגען און אנדערע שענע פירות. די וויינטרויבען ווערען זעהר אסך אויפגענעסען מיט גרויס כונה אויפ׳ן ארט פון די טייזענדע מענ־שען, וואס קומען קיין מעראן זיך היילען פון פערשיעדענע קראנקהיי־טען; אויסער דעם ווערט פון די וויינטרויבען געמאכט „היימיש גע־מלאכה׳טער רויטוויין“, וועלכער איז גענוג זויער... די וויינטרויבען זענען זעהר ביליג, גאנץ גוטע קען מען בעקומען פאר 20 קרייצער א קילא (רוסישע $2\frac{1}{2}$ פונט), די בעסטע פאר 24 קרייצער.

אנדערע פירות, וועלכע האלטען זיך לאנג, ווערען צושיקט אויף די גאנצע וועלט, די איינוואהנער פון מעראן און די סביבות לעבען נור פון די בערג און פון די... קראנקע. די טיראלער זענען זעהר ארבייטזאם, ערנעהרען זיך זעהר שלעכט, טרינקען צו פיעל און ליעבען נאך מעהר און לעבען נישט לאנג. די איינוואהנער זענען קאטאליקען און זענען זעהר פרום; די קולטור איז א הויכע, די שענסטע געביידען זענען שולען, קיין עם־הארצים, וועלכע קענען נישט לעזען זענען גאר נישט פארהאן און די עהרליכקייט פון די איינוואהנער איז אין לשער.

פֿאַר א יאָהר 40—50 איז מעראַן געווען א דערפֿיל, וואוהין ס'פֿלעגט קומען אויף הערבסט די עסטרייכישע אַריסטאָקראַטיע. ביסליכווייז איז דאָס געוואָרען א „צווישענסטאַציאָן" צווישען צפון און דרום, ד. ה. מענשען וואָס פֿאָהרען פֿון די קאַלטע לענדער אויפֿ'ן ווינטער אין די וואַרימע, אדער קומען צוריק אויפֿ'ן זומער פֿון די וואַרימע אין די קאַלטע, האָבען דאָרט געוויילט א געוויסע צייט בכדי נישט אויף א מאָל צו ענדערען דעם קלימאַט. מען האָט גע־מיינט און מען מיינט איצט אויך, אז דאָס פֿאָהרען פֿון דרום אויף צפון אדער פֿערקעהרט אהן א „צווישענסטאַציאָן" איז דאָס זעלבע ווי מען נעהט ארויס פֿון א הייס צימער אים ווינטער אויפֿ'ן פֿראָסט. מעראַן איז געוועזען אזוי ווי מען זאָגט „נישט מילכדיג און נישט פֿליישיג, אהין און אהער, א צווישענסטאַציאָן. ס'האָבען זיך אבער געפֿונען זעהר טיכטיגע דאָקטוירים ווי טאַפּיינער און פּיררע וועלכע האָבען איינגעפֿיהרט פֿערשיעדענע בעקוועמע זאַכען פֿאַר קראַנקע און אזוי ווי א יאָהר 30 צוריק האָט מען היילינ געגלויבט, אז וואַ־רימע לופֿט איז בכח גוט און גיך צו היילען לונגענקראַנקע בכלל און שווינדזיכטיגע בפרט, האָט מען אנגעהויבען פֿון אלע זייטען צו שיקען קיין מעראַן שווינדזיכטיגע, ווייל ס'איז פֿאָרט נעהענטער ווי למשל ס. רעמא, מצרים א. ז. וו. אויב מעראַן האָט געבראַכט א רפואה שלימה אסך שווינדזיכטיגע, ווייס איך ניט. אבער דאָס איז זיכער, אז בערך פֿון די לעצטע 30 יאָהר האָט זיך מעראַן ענטוויקעלט, ס'האָט די שענסטע האָטעלען און ווילען, די שענסטע וועגען צום געהן, א קורהויז, טהעאַטער, עלעקטרישע בעלייכטונג, קאַנאַליזאַציע, גוט וואַ־סער צום טרינקען און אנדערע פֿערשיעדענע בעקוועמליכקייטען וועלכע האָבען נור די גרעסטע שטעדט אין אייראָפּא. ס'האָט אבער אויך א גרויסען יודישען בית־עולם פֿון פֿרעמדע קראַנקע, מעהרסטענ־טהיילס פֿון רוסלאַנד און פּוילען מיט גרויסע מצבות, דורכאויס גרויסע לייט, אזוי ווי מען זאָגט באתרא דלא ידעי וכו. ניר פּרץ סמאָלענסקי האָט א קליין מצבה'לע נישט ווייט פֿון טויער...

פֿון ערשטען אויגענבליק, וואָס איך בין אהער געקומען אביסיל אבצורוהען, האב איך מיר נעגעבען די פֿראַגע אויב מעראַן קען באמת נוצליך זיין פֿאַר לונגענקראַנקע? און נאָך אלעם וואס כ'האָב דאַ גע־זעהען, בין איך געקומען צו דער דעה, אז ניין, אז מעראַן איז נישט מסוגל צו היילען לונגען־שווינדזוכט לכל הדעות.

מען גלויבט אז די בערג־לופֿט בעווייזט וואונדער און היילט שווינדזוכט בעסער, ווי די לופֿט אין דער נידער. בעדאַרף מען לונ־גענקראַנקע אבשיקען אין די הויכע בערג קיין דאַוואָס (1600 מעטער) קיין אראָזא (1800 מעטער) וכדומה. אבער נישט קיין מעראַן, וועלכע ליגט אין גאַנצען אויף 319 מעטער.

גלויבט מען, אז די וואַר'מע לופֿט אהן גיכע ענדערונגען, אהן רעגען אָדער שניי, אהן ווינדען ווירקט גוט אויף די לונגען, איז ווייטער מעראַן נישט גוט. מעראַן ליגט אפילו אויף ד'רום־זייט און איז גוט פֿער־שטעלט מיט בערג, און פֿונדעסטוועגען איז פֿאָרט נישט וואַרים ווי גע־הערינ; און אויב מען וויל האָבען א אמת'ן דרום־קלימאַט. אַנ' אמת'ע וואַרימקייט, מוז מען פֿאָהרען קיין מצרים, קיין אלזשער אָדער לכל הפחות קיין דרום־איטאַליען. וואס אנבעלאַנגט גיכע ענדערונגען זענען זיי פּונקט אין מעראַן זעהר אפֿט. אין די פּ־אַספּעקטען, וואו מעראַן ווערט אויס־געלויבט, ווי א גן־עדן התחתון פֿאַר קראַנקע, שטעהט אפילו בפירוש, שוואַרץ אויף ווייס, אז אין מעראַן רעגענט גאַנ'ץ זעלטען און נאָך זעל־טענער בלאָזען ווינטען. אפשר איז פֿאַרציייטענס אזוי געוועזען, איצט אָבער ווייסען, ווייזט אויס, די ווינדען און די רעגענ'ס נאָך נישט דער־פֿון און בלאָזען און גיסען אָהן א אויפֿהער. כ'בין אין מעראַן געוועזען פֿאַר דריי יאָהר אים ניסן, כ'בין איצט אין תשרי און ס'רעגענט. איז דען מעגליך, אז איך ברייננ מיט מיר אף־ברי דעם שׂר פון רעגען? די מע־ראַנער דאָקטורים — איבערהויפּט די אַלטע — ווייסען זעהר גוט דער־פֿון און לערנען זייערע קראַנקע, ווי אזוי זיך אבצוהיטען פֿון א פֿער־קיהלונג. זיי הייסען: שפּאַצירען געהן נור, ווען די זון איז דא, נאָכ'ן זון אונטערגאַנג צו זיטצען אין דער היים און פֿערמאַכען די פֿענסטער, צו זיין מוכן ומזומן יעדע מינוט צו רעגען אָדער ווינד און מיטטראָגען מיט זיך עַל כָל צָרָה שֶלֹא תָבוֹא א רעגענשירם און א איבעררעק, ס'זענען פֿאַראַן נאָך אנדערע פֿערשידענע דינים, פֿון וועלכע איך וויל איצט נישט רעדען. אזא שולחן־ערוך איז אָבער נישט נור נוצליך פֿאַר א לונ־גענקראַנקען, נאָר גאַנץ איינפֿאַך שעדליך. מילא כל זמן מען איז אין מעראַן, און מען איז בעשעפֿטיגט נור מיט'ן עסען, שלאָפֿען און שפּאַ־צירען געהן, קען מען נאָך אויספֿיהרען, אָבער ווי באלד דער קראַנקער קומט צוריק אַהיים און הייבט אָן זיך צו בעשעפֿטיגען מיט זיין עסק אָדער מלאכה, איז ער שוין נישט אים שטאַנד שטענדיג נאָכצוטראַכטען, אפשר וועט די זון אונטערגעהן, אפשר וועט בלאָזען א ווינטיל, און ס'רוב פֿערקיהלט ער זיך טאַקי באלד. און דאָס איז זיכער, אַז יעדע פֿערקיהלונג איז פֿאַר א לונגענקראַנקען געפֿעהרליך.

די מעדיצין זאָגט יעצט אַנדערש; מען מוז אויסלערנען דעם לונ־גענקראַנקען, ער זאָל נישט מורא האבען פֿאַר ווינד און רע־גען און פֿערקיהלונגען און דאָס ערווייכען מיר דערמיט, וואס די קראַנקע ליגען און זיצען נור אויף דער לופֿט, סיי די זון איז דאַ, סיי נישט, וואָס די קראַנקע געוואָהנען זיך ביסליכווייז צו קאַלט וואַסער, אָברייבינגען, דושען, בעדער. אזא לונגענקראַנקער, וועלכער האט זיך צו־געוועהנט צו פֿערשידענע שלעכטע וועטער, צו קעלט און צו רעגען, איז שוין האַלב געהיילט, דען ער וועט זיך נישט פֿערקיהלען יעדען מאָנטאג און דאָנערשטאג, און אויב די קראַנקהייט געהט נור נישט ווייטער, איז שוין גוט: הויבט זי אָן קלייננער צו ווערען.

גלויבט מען ווידער, אז אויסהיילען א לונגענקראַנקהייט קען מען אין יעדען קלימאַט, אויב די לופֿט איז נור ריין און די ערנעהרונג איז גוט און מען איז שטענדיג אונטער דער השגחה פֿון א געניטען דאָקטאָר, איז דאָך מעראַן אויס מיוחס.

(ענדע קומט).

דר. ג. לעווין, וואַרשוי.

די יודישע וועלט.

געזעצען און משפּטים.

— דער רוסישער סענאַט האָט ערקלערט: 1) אז יודישע פֿרויען, וועל־כע האָבען געקראָגען דאָס רעכט צו וואָהנען אומעטום אין רוסלאַנד (דורך ביל־דונג, האַנדווערק, ערשטע גילדע) האָבען דאָס זעלבע רעכט אויך נאָך דער חתונה, אפֿילו ווען זייערע מאַנען האָבען נישט אזא רעכט און מעגען מיט הסכמה פֿון זייערע מאַנען וואָהנען בעזונדער אָהן זיי אויסער דער טשערטא.

2) אויב אזא פֿרוי איז געוואָרען איין אַלמנה אָדער א גרושה, קאָן זי וואָהנען אומעטום אין רוסלאַנד.

3) פֿרויען, וועלכע האָבען געהאַט דאָס רעכט צו וואָהנען אומעטום לויט די רעכטע פֿון זייערע עלטערן, פֿערלירען דאָס רעכט, באַלד ווי זיי האָבען חתונה מיט יודען, וואָס האָבען נישט אזא רעכט.

4) דאָס רעכט צו וואָהנען אומעטום אין רוסלאַנד, וועלכע יודישע פֿרוי־ען האָבען געהאַט פֿאַר דער חתונה, קאָן ווערען ערנייערט נאָכ'ן טויט פֿון מאַן, אָדער נאָכ'ן גט, נור דורך קייזערליכע שענקונג, אַזוי ווי עס ווערט צוריקגעגע־בען דאָס רעכט צו טראָגען דעם פֿריהערדיגען מיידלשען נאָמען.

— דער סענאַט האָט ווידער ערקלערט, אַז יודען, וועלכע זענען צוגעשריבען צו געמיינדען, וואָס געפינען זיך אין אַ שטח פון 50 ווייאָרסט פון דער גרעניץ, לויט דעם בעשלוס פון דער אַדמיניסטראַציאָן, בלייבען ביי זייער רעכט צו וואָהנען אויף דעם אָרט, וואו זיי זענען צוגעשריבען, אויך אין פאַל, ווען דאָס צושרייבען איז געשעהען נישט ריכטיג, — ביז דער בעשלוס וועט בטל ווערען אויפ׳ן געזעצליכען וועג.

— יודישע אַקטיאָרען, וועלכע זענען געוואָרען קאָנטראַקטירט פון טהעאַטער פון דער פעטערבורגער געזעלשאַפט געגען שכירות, איז ערלויבט געוואָרען צו וואָהנען אין פעטערבורג מיט זייערע פאַמיליעס.

— דער סענאַט האָט ווידער ערקלערט, אַז יודישע בעלי-מלאכות פון פרעמדע שטעדט מעגען ווערען איינגעשריבען אומעטום אין דער רעמעסלענער אופּראַווע אויף גרונד פון זייערע דאָקומענטען, און אַז זיי דאַרפען זיך נישט פריש לאָזען עקזאַמינירען, דאָס זיי קענען זייער מלאכה.

— דער טאַגאַנראָגער „אָקרוזשנאַי סוד״ האָט אָבגע׳משפט דעם געשוואָרענעם ריכטער (פּריסיאַזשני זאַסיעדאַטעל) דר. גאָרדאָן, וועלכער איז אום ראש-השנה נישט געקומען צום משפט, אויף איין געלדשטראָף פון 20 רובעל. ה׳ גאָרדאָן האָט ערקלערט, אַז לויט דעם יודישען דין האָט ער נישט געטאָרט קומען צום משפט אום ראש-השנה. דאָס געריכט האָט דערויף בעפרייט דעם ה׳ גאָרדאָן פון יעדער שטראָף, נעהמענדיג אין אַכט, דאָס אין די פריהערדיגע טעג איז ה׳ גאָרדאָן פּינקטליך געקומען צו די זיצונגען.

— אין „זאַבאַיקאַלסקיא אָבלאַסט׳ וויעד״ איז געדרוקט אַ צירקולאַר פון גובערנאַטאָר, אַז יודען איז פערבאָטען נישט נור צו וואָהנען אין שטח פון 100 ווייאָרסט פון דער חוזענישער גרעניץ, נאָר אַפילו צו קומען אַהין אויף אַ קורצע צייט.

— „נאָוואָסטי״ זענען מודיע, אַז אין מיניסטעריום פון אינערן איז פאָרגעלעגט אַ פּראָיעקט צו ערלויבען יודען קויפען ערד אין גאַנץ רוסלאַנד, אָבער ניט מעהר ווי צו 40 דעסיאַטין אויף אַ פאַמיליע.

— דער סענאַט האָט ערקלערט, אַז צוזאַמען מיט די יודען-סטודענטען, וואָס לערנען זיך אין אוניווערזיטעטען אויסער דעם תחום, מעגען וואָהנען אויך זייערע פאַמיליעס. צו דער פאַמיליע פון אַ יודישען סטודענט ווערט אויך גערעבענט זיין מוטער און זיינע ערוואַקסענע שוועסטער, ווען זיי האָבען נאָך נישט התונה געהאַט.

*

עמיגראַציע.

— מאיאר גאָרדאָן, דער מיטגליעד פון דער „קעניגליכער קאָמיסיאָן אויסצופאָרשען די עמיגראַציע״, וועלכער איז אַרומגעפאָהרען אין רוסלאַנד כדי צו בעטראַכטען דעם מצב פון רוסישע יודען אויפ׳ן אָרט, האָט אויך בעזוכט רומעניען. גאָרדאָן האַלט, אַז מען דאַרף בעגרעניצען די עמיגראַציע קיין ענגלאַנד, אָבער ער איז נישט קיין אַנטיסעמיט, און זייענדיג אין רומעניען האָט ער בעקומען אַ גוטע מיינונג פון די דאָרטיגע יודען. איין רומענישען זורנאַליסט האָט ער געזאָגט, אַז די לאַגע פון די רומענישע יודען איז אַ שרעקליכע און אַז זייערע טענות זענען גאַנץ ריכטיג. פון רומעניען איז גאָרדאָן אַרויסגעפאָהרען מיט׳ דעם פעסטען בעשלוס, אויפמערקזאַם צו מאַכען דעם ענגלישען פּאַרלאַמענט אויף די לאַגע פון די דאָרטיגע יודען און אויפצו-וועקען די רעגירונג, אַז זי זאָל נייטהען רומעניען צו ערפילען די התחייבות, וועלכע זי האָט אויף זיך גענומען לויט דעם בערלינער קאָנגרעס.

— פון דעם ערשטען יול 1901 ביז דעם 30-סטען יוני 1902 זענען אָנגעקומען קיין ניו-יאָרק 45,708 יודישע עמיגראַנטען, פון זיי זענען געוועזען 5,959 רומענישע יודען.

— דעם „וואָסחאָד״ איז מען מודיע, אַז פון די עמיגראַנטען, וואָס פאָהרען פון לאָנדאָן קיין קאַפּלאַנד ווערט שוין מעהר נישט פערלאַנגט קיין בעזונדערע ערלויבניש פון דער רעגירונג. אַ ערלויבניש ווערט פערלאַנגט נור פון די עמיגראַנטען, וואָס ווילען זיך בעזעצען אין טראַנסוואַאַל, אָראַניען און נאַטאַל.

*

בילדונג.

— „קיעווסקאַיע סלאָוואָ״ שרייבט, אַז פון קומענדיגען יאָהר וועט מען די יודען פערגרינגערן אַריינצוטרעטען אין די נידריגע און מיטעלע טעכנישע שולען.

— די לאַנדווירטשאַפטליכע שולע, וואָס עס ווערט געבויט פאַר די יודישע קאָלאָניעס, ניט ווייט פון ניקאָלאַיעוו, איז שוין באַלד פאַרטיג. שילער וועלען אָנגענומען פון אָקטאָבער. דער פיהרער פין דער שולע וועט זיין אַ געשטודירטער אַגראָנאָם. ערטער זענען דאָ אין דער שולע 25. אויף אָנצוקומען האָבען זיך דערלאַנגט 50 קינדער.

*

ציוניסטישע נייעס.

= די וויענער ציוניסטען אַרבייטען שוין לאַנג צו קריגען אַ דעה אין דער הנהגה פון דער וויענער יודישער קהלה. איצט האָבען זיי אויסגעאַרבעט איין פּראָגראַם פון פאָרדערונגען. די וויכטיגסטע פּונקטען פון זייער פּראָגראַם זענען פאָלגענדע: איינצופיהרען, אַז אַלע יודען זאָלען האָבען אַ דעה ביי די וואַהלען; אַז די געמיינדע-אָבצאָהלען זאָלען זיין לויט דער הכנסה פון יעדען מענש; דער גאָטעס-דיענסט אין די שולען זאָל נישט זיין נאָכגעמאַכט די קריסטען; די קדושין און קבורה נאָך קלאַסען זאָל ווערען אָבגעשאַפט; אין דער צייט פון די גרויסע יודישע ימים-טובים זאָלען ווערען איינגעריכטעט גרויסע זאַלען צום דאַווענען, אין וועלכע יעדער זאָל קענען קומען אומזיסט; אין די יודישע שולען זאָל ווערען געלערנט אין יודיש נאַציאָנאַלען גייסט און די העברעאישע שפּראַך זאָל פערנעהמען אין פּראָגראַם פון די שולען אַ גרויסען פּלאַץ. אויסער דעם זאָל די הנהגה פון דער געמיינדע שטיצען אָרימע געמיינדע-מיטגליעדער דורך איינריכטונג פון אַ ביורא צו שאַפען אַרבייט, דורך די גרינדונג פון לייה-שפּאַרקאַסען א. ז. וו. די געמיינדע זאָל מחויב זיין צו זאָרגען אויך פאַר קולטור-זאַכען און אַלגעמיין-יודישע אינסטיטוציאָנען, ווי דעם נאַציאָנאַל-פאָנד א. ז. וו.

— די עסטרייכער ציוניסטען און די עסטרייכישע יודישע פאָלקס-פּאַרטיי האָבען געמאַכט צווישען זיך אַ פשרה, לויט וועלכער זיי וועלען פון היינט אָן אַרבייטען צוזאַמען. די ציוניסטען פון עסטרייך זענען זיך מתחייב צו שטיצען די נאַציאָנאַלע אַרבייט פון דער יודישער פאָלקס-פּאַרטיי, אויף צו פערבעסערן דאָס גייסטיגע אוןווירטשאַפטליכע לעבען פון די יודען אין עסטרייך, און די פאָלקס-פּאַרטיי, וואָס האָט ביז איצט געהאַט נור אַ יודיש-נאַציאָנאַלעס פּראָגראַם אָהן ציון, נעמט פון היינט אָהן דעם ערשטען פּונקט פון דעם באַזעלער פּראָגראַם די יודישע פאָלקס-פּאַרטיי איז זיך מתחייב צו העלפען די ציוניסטען אין זייער אַרבייט צו שאַפען פאַר דאָס יודישע פאָלק אַ געזיכערטע היים אין ארץ-ישראל. די פאָלקס-פּאַרטיי וועט אויך פערלאַנגען איהרע חברים צו צאָהלען דעם שקל, גלייך מיט אַלע אַנדערע ציוניסטען.

די פערטרעטער פון ביידע פּאַרטייען וועלען אַרבייטען צוזאַמען אויף גרונד פון דער דאָזיגער פשרה און זיי וועלען איינע די אַנדערע אונטערשטיצען אין אַלע זייערע אַרבייטען.

די פשרה איז אונטערגעשריבען געוואָרען פון דעם קאָמיטעט פון די עסטרייכער ציוניסטען און פון דעם קאָמיטעט פון דער יודישער פאָלקס-פּאַרטיי.

— אין די לעצטע דריי יאָהר (1901, 1900, 1899) האָט דער אָדעסער פּאַלעסטינער קאָמיטעט אויסגעגעבען 272,885 פראַנק. פון זיי אויף די קאָלאָניע קאַסטיניע — 118,893 פראַנק, הררה — 26,036 פר., גדרה - 18,130, אַרטוף — 13,635, מהנים — 10,085, דורשי ציון — 6,000, בני יהודה — 5,580, ועד חנין — 4,095, אַנדערע קאָלאָניעס — 4,365, אַרבייטער — 25,455 פראַנק, בעלי-מלאכות — 10,403, שטיצע פאַר די יפו׳ער שולען — 14,126 פראַנק, די יפו׳ער ביבליאָטהעק — 4,600, דעם יפו׳ער שפּיטאַל — 1,200 פר., דער ביבליאָטהעק אין ירושלים — 500 פראַנק, פערשידענע שטיצונגען — 8,924 פראַנק. די הכנסה פון חברים איז אַריינגעקומען 116,633 רובעל, אין פאָנד פאַר אַרבייטער 59,056 רובעל, פאַר די יפו׳ער שולען 6,439 רובעל, אין די פאָנדען, וואָס זענען אָוועקגעלעגט אויף פערשידענע געמען 6439 רובעל. צוזאַמען איז געוועזען די הכנסה אין די לעצטע דריי יאָהר 207,859 רובעל.

*

פערשידענעס.

= פון ירושלים איז מען מודיע, אַז אַזוי ווי דאָרטען איז חאָלערא, האָט מען ביי די פּאָרטען פון ארץ-ישראל געמאַכט אַ צעהנטעגיגען קאַראַנטין פאַר אַלע, וועלכע קומען פון ירושלים. די אייזענבאַהן-פערבינדונג צווישען יפו און ירושלים איז איינגעשטעלט געוואָרען. די פּאָסט ווערט דערווייל געשיקט דורך וועגען.

— פון אַרגענטינא שרייבט מען, אַז מען וואַרט היינטיגעס יאָהר אויף אַ גוט גערעטעניש. די פּראָבע, וואָס איז געמאַכט געוואָרען, צו בעזעצען יודישע בעלי-מלאכות אין בוענאָס-איירעס (די הויפּטשטאָדט פון אַרגענטינא) האָט זיך נישט איינגעגעבען. בעלי-מלאכות, וואָס קענען ניט די שפּאַנישע שפּראַך, קענען קיין אַרבייט ניט האָבען.

— אין אירלאַנד איז געוועזען אַ גרויסע פאָלקס-פערזאַמלונג, וועלכע האָט פּראָטעסטירט געגען די רומענישע רעגירונג, וואָס זי בעהאַנדעלט אַזוי שלעכט איהרע יודישע איינוואָהנער.

— כדי עס זאָלען נישט ווידער פאָרקומען אַזעלכע מעשים, ווי עס זענען געוועזען אין ניו-יאָרק בשעת דער לויה פון ר׳ יעקב יאָזעף, האָט זיך געבילדעט איין יודישע בריגאַדע פון 250 יונגע לייט, וועלכע ווערט געפיהרט פון אויסגעדינטע סאָלדאַטען. די דאָזיגע בריגאַדע וויל זיך סטאַרען, אַז מען זאָל זי אַריינעהמען אין די אַמעריקאַנישע נאַציאָנאַלע גוואַרדיע.

זי האט איהר שענע וועלט פערלאזען.

זי האט איהר שענע וועלט פערלאזען
אינ'ם איידלעם יונגען פריהלינגס מארגען;
זי האט א שיין געטהון, און פלוצלינג
אין דונקעלען וואלקען זיך פערבארגען.

זי איז פערשוואונדען פריה און שרעקליך
און האט אלס אנדענקונג געגעבען —
א טויטען קערפער פאר דעם קבר,
א שטיקיל מארמאר פאר דאס לעבען.

דער טויטער קערפער ליגט זיך איינזאם,
אין גרינגע ווערים טיעף פערגעסען;
אך, איצט שוין מוז ער זיין אודאי
פערשווארצט, פערענדערט און צופרעסען.

דאס שטיקיל מארמאר ליגט זיך פרעהליך,
ארומגערינגעלט מיט געלעכטער,
און יונגע רייט, מצבות-קריצער,
זיי האקען אוים אויף איהם די ווערטער:

„זי האט איהר שענע וועלט פערלאזען
אינ'ם איידלעם, יונגען פריהלינגס מארגען,
זי האט א שיין געטהון און פלוצלינג
אין דונקעלען וואלקען זיך פערבארגען."

און לוסטיג שטראהלט די זון פון אויבען,
און טאנצט און שפיעלט זיך מיט דעם לעבען,
און ס'טראגט זיך פריי א ליעד פון ליעבע,
א ליעד פון ליידענשאפט און שטרעבען.

און פריש און מונטער געהט די ארבייט,
און זיסער קלינגט דאס ליעד און ווארימער,
און ס'געהען פלינק ארוים די ווערטער
און קוקען פ ר ע ה ל י ך פ ו ן דעם מארמאר...

א. וואלט.

אין א פוילישער ישיבה.

(ענדע).

דער זוואלינער מיט'ן קראקעווער האבען זיך אנגעקוקט. דער זוואלינער האט זיך עפיס דערשראקען, דער קראקעווער האט ארויפגעצויגען די נאז און האט געפרעגט:

— ווען וועט דער רב אנהויבען דעם שעור?

— מארגען. „חצי דבר" וועלען מיר לערנען. האסט שוין געלערענט אמאל? — האט ער געפרעגט דעם זוואלינער, — א טיעפע סוגיא; ביי מיר אין דער היים איז אנגעשריבען תלי-תלים, נאר עפיס נייעס, לא קדמני אדם... דו האסט געלערנט ביי מיר, דאכט זיך, פאר צוויי יאהרען? — האט ער זיך געווענדט צום קראקעווער — געדענקסט עפיס? ס'איז פאראן חדושים גוזמאות, אז גאר גישט! אז איך בין אלט געווען ווי דו, האב איך געקאנט נאכזאגען יעדעס ווארט, וואס איך האב געהערט; א „בור-סיד" געווען. וואס טייטש עפיס פערגעסען? געשעפטען האסט דו?

דער קראקעווער האט גאר נישט געענטפערט און האט נור איי-בערגעפרעגט:

— חצי דבר? — ווי צו להכעיס האט ער גאר נישט געדענקט, און ביי איהם איז געבליבען, אז מען מוז די סוגיא איבערחזר'ן.

דעם רב'ס טאכטער, א מיידיל פון 15 יאהר אין א בלאע בלוזע מיט א'ן אבגעוואשען פנים אויף ריין, גלייך פערקעמטע האר און א שמאל, איידעל פנימיל, איז אריינגעקומען רופען אויף מיטאג. זי איז צוגעגאנגען צום רב, אנגענומען איהם ביי דער שנור פון שלאפראק און האט געזאגט:

— טאטישי, די מאמישי האט געהייסען אהיים קומען אויף מיטאג.

זי איז אביסיל רויט געווארען, בעגעגנענדיג דעם זוואלינערס בליק, און די שנור איז איהר ארויסגעפאלען פון דער האנד. דער זוואלינער האט איצט געקוקט אויף איהר בלוזע און האט די אויגען נישט געקאנט אוועקרייסען. ער איז קורצזיכטיג געווען, און האט זיך דאס ע'רשטע מאל געפונען אזוי נאהנט פון א מיידיל. ער איז געוואהר געווארען א נייעס: אז נישט נור א ווייביל, נאר אויך א מיידיל האט ברוסטען, א'ן אין מח ביי איהם איז עפיס א קשיא פערענטפערט געווארען:

— אויב אזוי — האט ער געטראכט — וואס איז ווידער די ישיא?

* * *

די קעסט-בחורים זענען געגאנגען אויף מיטאג, אין בית המדרש זענען געבליבען די טעג-בחורים. דער פיעטרקאווער, דער טאשיווער און פייוועל זענען געזעסען צוזאמען, דערביי איז געשטאנען דער קראקעווער. אין א'ן אנדער זייט זענען געזעסען נאך צוויי טעג-בחורים, וואס האבען צווישען זיך גערעדט און שטארק געמאכט מיט די הענד.

— וואס מיינסט דו, האט מען היינט געקאנט קאכען ביים רב?

— האט דער פיעטרקאווער געפרעגט פייוולען. פייוועל האט איבערגעווישט דאס בערדיל און האט געענטפערט:

— קליסקעליך מיט באב.

— מהיכא-תיתא קליסקעליך מיט באב? פון וואנען ווייסט די דאס?

פייוועל האט געקלערט און האט געזאגט:

— ס'איז א שטארק מאכל. דו ווייסט, אז מען קאכט אין דער היים קליסקעליך מיט באב, בין איך גאר א'ן אנדער מענש. בפרוש, זאג איך דיר, אז איך וואלט חתונה געהאט, וואלט איך אלע טאג געהייסען קאכען קליסקעליך מיט באב. דו מיינסט ס'איז עפיס טהייער? האסט א טעות, ס'איז גאר נישט אזוי טהייער. — ער האט געמאכט א הנועה מיט דער אפענער האנד אין דער לופט, ווי אוועקשארענדיג פון זיך עפיס פאמעליך.

— א שטיינער, ווי פיעל קאן קאסטען א טאפ באב? לאמיר אויסרעכנען — דער פיעטרקאווער האט שטארק ליעב פערוויקעלטע השבונות, וואו מען ברויך צו בענוצען קרייד.

פייוועל האט זיך אויפגעהויבען אין אהיים געגאנגען אויף מיטאג. דער פיעטרקאווער האט איהם נאכגעשריען:

— קום נור! איך ברויך דיר עפיס צו זאגען! אויף מיין נאמנות!

פייוועל איז צוגעגאנגען.

— ווי פיעל קאן קאסטען א טאפ באב? וואס שאדט דאס דיר אז דו וועסט זאגען?

— פֿערדרעה דיר דיין קאָפּ — האָט זיך פּייוועל אָנגעבייזערט — איך דאַרף אַהיים געהן.

— ער אַנטלויפֿט — שרייט איהם נאָך דער פּיעטרקאָווער — וואָס אַנטלויפֿסט דו? דעם תּקון האָסט דו! דריי גילדען מיט פֿינף גראָשען! לויפֿט ער!

פּייוועל מאַכט עפּיס אַ תּנועה מיט די הענד, ענטפֿערט נישט און געהט אַרויס.

— זעהסט דו? — זאָגט דער טאַשיוער — פּייוועל וועט זיך צו־נעהמען דעם תּקון, וואָס האָט איהר איהם געהאַט צו צונעהמען דאָס געלד?

— זעהסט דו, דעם בעל־רחמנות! — בייזערט זיך דער פּיעטרקאָ־ווער — ער וועט זיך נישט אָנלעגען דעם בויך ביים רב?!

דער טאַשיוער קרימט זיך און זאָגט:

— וואָס רעדסט דו אַזוי? ער איז דאָך אַ'ן עלוי...

— אַ'ן עלוי! אויך מיר אַ'ן עלוי! אַז איך וואָלט געהאַט געלד, וואָלט איך אויך געווען אַ'ן עלוי. אי וואָס דען? איך האָב נישט קיין געלד? היינט מילא... אַ קונץ דאָס איז צו זיין אַ עלוי! אַ שפּאַס, דער בעל־רחמנות דער! ער קאָן נישט צוקוקען... האָסט היינט אַ מיטאָג? אַ מכּה האָסט דו! זאָרג נישט, וואָלסט געהאַט געלד, וואָלסטו איצט געקריגען ביים רב אַ פֿולע שיסעל, ווי אַלע.

דער טאַשיוער ענטפֿערט נישט. דער קראָקעווער, וואָס האָט צו־געבויגען אַ'ן אויג און וואָס דעם פּיעטרקאָווערס ווערטער האָבען איהם שטאַרק געפֿאַלען, מישט זיך אַריין:

— וויפֿיעל האָט מען ביי איהם גענומען תּקון? ער האָט אוודאי נישט געוואָלט געבען? האַ? ער איז דאָך אַ מיוחס...

— וואָס טייטש ער האָט נישט געוואָלט געבען? — זאָגט דער פּיעטרקאָווער און שאָקעלט מיט ביידע הענד און מיט'ן קאָפּ — איך האָב איהם געזאָגט, האָט ער געמוזט געבען.

— פּונקט דער עיקר דו! — רופֿט זיך אָן דער טאַשיוער — פּייוועל...

— פּייוועל, איך... וואָס איז די נפֿקא מינה? אָבער ער האָט גע־געבען, ער האָט געמוזט געבען, ער מעג זיין אַ'ן עלוי, וואָס געהט דאָס מיך אָן?

ביי דעם וואָרט „עלוי" גיט זיך דער קראָקעווער אַ קרים און זאָגט איראָניש:

— אַ'ן עלוי, ער קאָן אוודאי דריי תּוספֿות'ן... ער האָקט אָב, ווייל איהם דאַכט זיך, אַז ביידע קוקען איהם עפּיס מאָדנע אָן. ער געהט צו צום אויוועו און שטעהט דאָרט.

עס עפֿענט זיך די טהיר מיט אַ ליאַרעם; די קעסט־בחורים זאָט און פֿרעהליך שטופּען איינער דעם אַנדערען דורכגעהענדיג די טהיר. דער וואָלינער דערצעהלט עפּיס מיט היץ, וואָרפֿט מיט די הענד, אַלע שטופּען זיך נעהנטער צו איהם און לאַכען.

— איך בין געלאָפֿען! — שרייט ער — אַזוי גיך! און דער שיי־געץ מיט'ן הונד נאָך! אוי קאָן איך לויפֿען...

אויפֿ'ן קראָקעווערס ליפּען שפּיעלט אַ שמייכעל. „משתיינס גע־זאָגט אַ עלוי" — טראַכט ער — „וואָרים איך האָב נישט געוואוסט!" ער ווערט דרייסטער, נעהט צו צום וואָלינער און זאָגט:

— פֿון דעסטוועגען, בחור האָסט דו געקאָנט צומאַכען די טהיר; דאָס איז נישט קיין הדר.

דער וואָלינער האָקט אָב: עפּיס שרעקט איהם דער קראָקעווער ער געהט צו צו' דער טהיר און מאַכט זי פּאַמעליך צו. דער בענדינער זאָגט:

— דו האָרך איהם נישט! ער קאָן זיך נישט אַליין צו מאַכען די טהיר, דער טשעלע־מעלע־מע!

מען לאַכט.

— מרים־לעב, נעה מיר צו אַ קנעפּיל — זאָגט דער בענדינער ווייטער מיט אַ וויינענדיג־בעטענדיג קול און שמייכעלט מיט די אויגען צום קראָקעווער.

מרים איז דעם פֿעלדשערס טאָכטער, אַ דערוואַקסענע, געזונדטע מויד, מיט וועלכער דער קראָקעווער זאָל תּנאים שרייבען. און נור דער רב, וואָס איהם איז עפּיס נישט ניחא דער קראָקעווער זאָל בלייבען אין שטעדטיל נאָך דער התונה, לאָזט שטילערהייט נישט צו צו דעם שדוך. ביים פֿעלדשער עסט דער קראָקעווער שבת און האָט דאָרט אַ נעלענער. עפּיס אַ בחור, שערענדיג זיך אַ מאָל פֿרייטאָג, האָט געהערט, ווי דער קראָקעווער האָט געבעטען מרים'ן, זי זאָל איהם אָננעהען אַ קנעפּיל, און האָט עס דערצעהלט אין בית־המדרש.

דער קראָקעווער לויפֿט צו בייז, חאַפּט אָן דעם בענדינער ביי ביידע אויערען און ציהט.

— וואָרט! — שרייט ער בייז; נאָר בענגענדיג דעם וואָלינערס בליק, לאָזט ער אָב די הענד. דער בענדינער האַפּט זיך מיט ביידע הענד פֿאַר די אויסגעצויגענע רויטע אויערען און מאַכט זיך וויינענדיג.

— מרים־לעב, מרים־לעב, איך וועל שוין נישט, נעה מיר צו אַ קנעפּיל...

דאָס געלעכטער וואָס לאָזט זיך הערען פֿון אַלע, איז דעם וואָ־לינער נישט אָנגענעהם.

— דאָ איז עפּיס דאָ אַ גרויס וואַסער? — פֿרעגט ער — ווער קאָן שווימען?

— ווינטער גליטשט מען זיך! — רופֿט זיך אָן דער טשעקאַ־טשינער — וואָס האָסט דו געהאַט צו זאָגען שווימען? ווינטער קאָן מען זיך עפּיס באָדען? מען קאָן זיך פֿערקיהלען. — און זעהר צופֿריעדען דערמיט, וואָס ער האָט גערעדט צו דער זאַך, נעמט ער אַרויס פֿון דער טאַש אַ ווייס טיכיל און פֿאַכעט דערמיט אין דער לופֿט.

דער עולם צונעהט זיך; די טעג־בחורים געהען עסען, דער וואָ־לינער נעמט זיך צו אַ גמרא; פּייוועל ווייזט זיך נישט אַ גאַנצען טאָג, און דער קראָקעווער איז פֿערזאָרגט.

* * *

עס איז שוין געווען לאַנג נאָך האַלבענאַכט. אין בית־המדרש פֿאַר דער אָפֿענער גמרא איז געזעסען דער קראָקעווער און האָט אַלץ אויפֿ'ס נייע אָנגעהויבען די סוגיא וואָס זיין מח האָט עפּיס נישט גע־קאָנט קלאָר אויפֿנעהמען. איהם האָט געשלעפֿערט, די אויגען האָבען איהם געבריאַכען, און די קראַנקע זייט האָט זיך געבעטען אויפֿ'ן געלע־גער. נאָר ער האָט זיך אַלץ נישט מיאש געווען די סוגיא דורכצונעהן און אויסצוווייזען מאָרגען דעם רב, וואָס ער איז. ער האָט זיך אַלע ווײַלע איבערגעוואָרשט מיט די הענד דאָס פּנים און אָנגעהויבען אויף אַ העכערען טאָן, נאָר אין מיטען האָט זיך אַלץ פֿערמישט אין מח, די שורות האָ־בען אָנגעהויבען צו טאַנצען... ער האָט געווישט די אויגען, זיך אָבגערוהט און פֿעררייכט די לאָמפּ, וואָס האָט געהאָנגען אויף אַ שנירל און אי

געווען נידריג אראבגעלאזט פאר די אויגען. די לאמפ האט זיך אנגעהויבען צו שאקלען, און אין מח זיינעם איז פארגעקומען מרים, ווי זי שטעהט און געהט, א געזונדע און א פולע, און ער האט זי געפיהלט נעבען זיך...

ער האט געעפענט די אויגען. דאס גאנצע בית־המדרש מיט די צוויי פענסטער, וואס געהען ארויס אויף דער גאס, האט זיך פערלוירען אין דער טונקעלהייט. דער ארון קדש, דער אויווען און דאס שטיק בעלייכטער באלקען האבען זיך געשאקעלט. און ער האט זיך דערמאנט מיט שרעק, אז ער האט די סוגיא נאך נישט אנגעהויבען, אז מארגען וועט דער זוואלינער זיצען פאר איהם, ער וועט ווארפען מיט די צולאזטע פאות, שאקלען מיט די הענד און קולות מאכען... און איהם איז געווארען א רחמנות אויף זיך אליין, אויף זיין פערשווארצט ווערען אזוי לאנג, אויף זיין אזוי פיעל לערנען, אזוי פיעל טעג אהן עסען און אזוי פיעל נעכט אהן שלאפען, וואס האט צו גאר נישט נעבראכט, ווייל מענשען זענען שלעכט, ווייל דער רב האט ליעב די, וואס צאהלען איהם. און פון איהם וויל ער פטור ווערען... ער איז געזעסען און געקניפט מיט דער האנד זיינע דארע ברוסט, וואס האט זיך נישט געלאזט אנגעהמען, און האט געשאלטען:

— אז ס'זאל איהם דעם געלען רמאי... א שווארץ יאהר!

וועגען זוואלינער האט ער נישט געטראכט. ער איז זיכער געווען אז ער קאן גאר נישט, אז דאס איז נור א'ן אנשטעל פון רב, און איהם האט זיך געוואלט נוקם זיין אין רב...

אט וואס ער וועט טהין! מארגען פאקט ער איין דאס פעקיל, א פאלטא א שווערען האט ער, עס וועט גוט זיין אויף א נעלענער... ער וועט אוועקפאהרען אויף להכעיס זיך נישט געזעגענען מיט'ן רב, זאל ער וויסען! צו אלדע שווארצע יאהר! נאר דער געדאנק געדויערט נישט לאנג. ווידער קומט פאר מרים, דאס ווייכע געלענער ביים פעלדשער, "שבת" און אלע טעג זיינע, וואס האבען איהם אזוי פיעל מיה געקאסט... נייע עלענד אין עפיס א ישיבה... שלעכטע בהורים, א שלעכטער רב ערגיי'ן אין א שטעדטיל...

"וואס וויל מען פון איהם? ווען נישט דער רב וואלט ער דאך שוין חתונה געהאט?!".

ער ווערט מיעד, לעהנט זיך אויף די הענד און דרעמעלט איין.

אין בית־המדרש איז שטיל; די לאמפ גיט זיך קיין ריהר נישט, און א שווערער, טיעפער אטהעם ציטערט אין דער לופט.

ביי'ם רב אין דער בית־דין־שטוב זענען אויך אלע געשלאפען. דארט שטעהען דריי בעטען און די אראבגעדרעהטע לאמפ ברענט טונקעל. עס שלאפט דער טשעקאטשינער אין איין בעט, אין גאנצען איינגעוויקעלט אין בעטגעוואנד, עס זעהט זיך נור ארויס א שטיק אקסעל און ארעם; אין צווייטען שלאפען דער בענדינער און דער אלטשינער, וואס איז ערשט פאר נאכט געקומען. ער איז מיעד, ליגט מיט'ן פנים צו דער וואנד און חראפעט הויך. די קאלדרע האט ער זיך אין גאנצען צוגענומען, דער בענדינער זוכט זי מיט דער האנד אין שלאף. איהם חלומ'ט זיך, אז ער איז ארויסגעלאפען נאקעט אויף דער לאנקע, און איהם איז קאלט. ער קרימט זיך, און קאן אליין נישט געפינען די קאלדרע. אין דריטען בעט, נעהענטער צו דער הויכער שאנק ספרים, שלאפט דער זוואלינער, די יארמולקע האט זיך איהם אראבגערוקט פון קאפ, און דער הויכער געבערגעלטער שטערן קוקט ארויס שטאלץ. איין פאה איז צוווארפען, און עטליכע האהר פון איהר ליגען אויף די ליפען, וואס זענען האלב אפען, רויט און פריש. דער אטהעם זיינער איז גלייך און רוהיג. ער שלאפט געשמאק, ווי עס שלאפט זיך צווישען מענשען אסך, געליעבט און געשוינט פון יעדען, און די פאנטאזיע זיינע וועבט גוטע לייכטע חלומות...

אין שטוב איז רוהיג. עס ח־אפט דער אלטשינער, עס קראצט א מויז, און פון רב'ס שלאפ־שטוב הערט זיך דער טיק־טאק פון זייגער. די ספרים, וואס שטעהען א שו־ה איבער א שורה און דערגרייכען אזש צום באלקען, האבען אויך ווי פערגעסען די גרויסע מהלוקות צווישען זיך און זענען ווי איינגעשלאפען.

טהיילמאל נור, אז די מויז גיט א העכערען קראץ, אדער עס שלאגט דער זייגער, ריה־ט זיך א קנייטש אויפ'ן זוואלינערס שטערן. ע פ י ס אין איהם איז וואך, געדענקט, הארכט און וואכט. דער קנייטש גלייכט זיך אויס, ווען ער שלאפט ווייטער רוהיג און שטיל.

נאר אט האט דער זייגער פינף געשלאגען. דער זוואלינער האט די אויגען געעפענט, זיך אויפגעזעצט אין בעט און עפיס געזוכט ביי זיך אין מח...

"א! מען ברויך די סוגיא פון חצי־דבר לערנען!"

ער האט זיך שנעל אויפגעחאפט, זיך אנגעטהון און מיט א האלב צוגעקנעפעלט וועסטיל איז ער געלאפען אין בית־המדרש אריין. די קאלטע לופט האט איהם אין גאנצען ארומגענומען, ס'איז געווען פינסטער, א רעגען האט געקאפעט, און דער ווינד האט איהם דאס פאלטענדיל אויפגעבלאזען. ער האט געאיילט און געעפענט די טהיר מיט א ליארעם.

דער קראקעווער איז אויפגעשפרונגען. ער האט א ציטער געגעבען און אנגעריהרט מיט דער האנד די לאמפ, וואס האט זיך אנגעהויבען צו שאקלען און צו בלענדען איהם די אויגען. יעדער פון זיי האט זיך משער געווען, צו וואס דער אנדערער געפינט זיך איצט אין בית־המדרש און זיי האבען זיך א רגע שטום אנגעקוקט.

— גוט מארגען! — האט דער זוואלינער געזאגט און איז געבליבען שטעהען אביסיל אבגערוקט פון טיש. דער קראקעווער האט אליך אויף איהם געקוקט מיט שווארצע, רויטע אויגען.

— ע־עס... האט ער אבגעהוסט — ווא־אס?

דער זוואלינער האט זיך לכתחילה איבערגעשראקען, נאר ער האט זיך געקוראזשט און געזאגט:

— דו לערנסט "חצי־דבר"? לאמיר צוזאמען...

— אין חדר אריין, יונגיל! — האט זיך דער קראקעווער געביי־זערט — מיר האבען צוזאמען שאף געפאשעט? הא?

דער זוואלינער איז בייז געווארען:

— זעה נאר! — האט ער געזאגט און געשאקעלט מיט'ן קאפ און דער הייך — איך קאן בעסער לערנען פאר דיר, דו ווייסט?

דער קראקעווער האט געוואלט לאכען, און האט אנגעהויבען צו הוסטען:

— דו יונגאטש דו! דרך־ארץ! וואס מיינסט דו דאס?

— וויל איך און שוין! - האט דער זוואלינער גערעדט בייז און איז געגאנגען זוכען א גמרא.

דער קראקעווער איז גאר אין גאנצען איבערגעשראקען געווארען, זעהענדיג, אז דער זוואלינער שטעלט זיך אזוי שארף אקעגען, און ער האט אנגעהויבען מסופק צו זיין, צי קאן נישט דער זוואלינער בעסער לערנען פאר איהם. דאס איז איהם שווער געווען צו גלויבען.

— אזא שייגעץ! אזא שייגעץ! — האט ער געחזר'ט פאר זיך, שאקלענדיג זיך איבער דער גמרא.

דער זוואלינער האט זיך דערווייל אויפגעזוכט א גמרא, און גע־נומען זיך לערנען, ער האט זיך אין אנהויב אסך אבגערוקט פון קראקע־ווער, נאר ער האט זיך אליין געהענטער צוגערוקט צו דער ליכט. אין עטליכע מינוט איז ער דורכגעגאנגען די גמרא, לערנענדיג פלינק און האלבע ווערטע רעדענדיג, און ער האט זיך שוין געהאט גענומען צום תוספות. דער קראקעווער האט אויף איהם געווארפען בנגבה בליקען, און זעהענדיג, אז ער האלט שוין בי'ם תוספות, האט ער זיך משער געווען, אז די גמרא האט ער איבערגעהיפט. כדי איהם אויסצונארען, דעם קראקעווער האט זיך געוואלט האפען איהם ביי די ליגען.

— א נו בחור, — האט ער זיך נעקרומט און צוגערוקט, אנלעהנענדיג זיך מיט דער האנד אויף די באנק — דו לערנסט גיך... יא...

— אודאי! ער מיינט טאקי...

— ווייסט פון קיינע הענד און פיס צו זאגען, בחור? ווילסט מיך אויסנארען...

— זעה נור! — האט דער זוואלינער אויפגעהויבען דעם קאפ און זיך געבייזערט — קאן איך נישט! איך ווייס בעסער פאר דיר!

דער קראקעווער האט פערביסען די ליפען, ארויפגעלעגט די האנד אויף די גמרא צו פערשטעלען דעם תוספות, און געזאגט:

א נו, זאג איבער, לאמיך זעהן...

דער זוואלינער האט אנגעהויבען איבערצוזאגען געשיקט, ער האט געמאכט מיט די הענד, מיט'ן קאפ און מיט'ן גאנצען קליינעם גוף. ער האט בשעת־מעשה גאר פערגעסען, אז ער רעדט מיט'ן קראקעווער, און האט איהם געטייט מיט'ן פינגער אין די אויגען אריין. דער קראקעווער האט אין אנהויב זיך געמאטערט צו פערשטעהן, נאר אין מיטען האט ער זיך דערמאנט, אז מארגען וועט ער זיטצען די צווייטע האנד פון דעם קליינעם יונגיל, און ער האט פערלוירען דעם פארעם פון די געדאנקען.

— יא, יא — האט ער מיטגעברומט — נו — נו...

— ווערסט לערנען צוזאמען? — האט דער זוואלינער געפ־ענט דערפרעהט דערמיט, וואס דער קראקעווער האט איהם אויסגעהערט. ער האט צוגעמאכט דעם קראקעווער'ס גמרא און צוגערוקט זיינע.

— א העזה דאס איז! האט דער קראקעווער געזאגט און צוריק געעפענט די גמרא זיינע — קאנסט מיטלערנען, איך לאז דיך עפיס נישט? וואס האסט דו צו צומאכען מיין גמרא?

דער זוואלינער האט זיך פערשעמט. ער האט צוגעמאכט זיין גמרא און זיך צוגערוקט צום קראקעווער, און זיי האבען אנגעהויבען צוזאמען צו לערנען דעם תוספות. דער זוואלינער האט זיך אלץ מעהר צוקאכט, ער האט שנעל געלערנט, די פאות זיינע האבען זיך שנעל געווארפען, און האבען אסך מאל אנגעקלאפט אין קראקעווער'ס באקען. ער איז שוין אין גאנצען פערטהון געווען אין דער סוגיא, געשריען, גע־בייזערט, זיך און איבערגעבעטען מיט די אמוראים און תנאים. דער קראקעווער האט זיך נאכגעשלעפט, אלע ווייל א בליק געווארפען אויף'ן זוואלינער. דער זוואלינער, זעהענדיג, אז יענער העלפט איהם נישט ארויס, האט א דרעה געגעבען מיט דער האנד בייז און געשריען:

— דו פערשטעהסט דאך קיין ווארט נישט! אז א יי ן פאר עדות... האט ער געזונגען.

נאר דער קראקעווער האט שוין מעהר נישט געקענט איינזיצען. ער איז ארויסגעגאנגען, נישט רעדענדיג קיין ווארט, און האט אפען געלאזט די טהיר.

דער זוואלינער האט געמיינט, אז ער וועט באלד אריינקומען, און האט געווארט. עס האט לאנג געדויערט, און איהם איז געווארען זעהר אומעטיג. ער האט זיך דערמאנט דעם קראקעווערס בליק אויף איהם בשעת ער איז אריינגעקומען אין בית־המדרש אריין, און ער האט דער־פיהלט די ליידען פון יענעם בליק. דאס אליין וואס עס איז פארגעקומען וואס ער האט נישט קלאר פערשטאנען האט זיך' איהם איצט שווער געלעגט אויפ'ן הארץ. ער איז צוגעגאנגען צום פענסטער, צוגעדריקט דעם שטערן צו די שויבען, אויף וועלכע די נאכט איז נאך געלעגען הארט. טראפען האבען זיך געקייקעלט. און דער ווינד האט געקלאפט מיט א שינ־דעל אויף עפיס א דאך. מען האט אנגעהויבען צו קלינגען אין דער קייכע, עפיס טריט האבען זיך געהערט אויף דער גאס, העהנער האבען געקרייהעט און זייער קול האט ווי געריסען די פינסטערניש און געוועקט די נשמה. אין דרויסען האט שוין אנגעהויבען העלער צו ווערען, און ער איז אליין געשטאנען מיט א צוגעפרעסטען שטערן צו די שויבען און האט זיך שטארק פערטראכט. ער האט טיעף אבגעזיפצט און גענומען זאגען ערנסט, מיט א וויינענדיג קול: „שמע ישראל".

און אין מיטען קריאת־שמע, נישט וויסענדיג אליין פאר וואס, האט ער זיך פערוויינט און געווישט מיט די ארבעל די אויגען.

ה. ד. נאמבערג.

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאן.

נ' 3568 — שאבא: פיר 1,50 ר' קאנט איהר אויסרייבען „די יודישע פאמיליע". פון אנפאנג יאהר אן; די נומער איז דא.

ה' קראווצאוו—גארנאווקא: ביטע לעזט אין „יוד" נ' 30 וועט איהר געפינען.

ה' ש. ע'ן—ביעלסק: מיר האבען שוין נישט איין מאל אייך געענט־פערט או דער מחבר האט וועגען זיין בוך נאר געדרוקט איין מודעה, ארויסגעגעבען האט ער דאס בוך נישט, שרייבט וואס צו מאכען מיט די 4 ק"פ?

ה' ס. ו — ט — בערעזנאוואטי: איהר קאנט בעקומען אלע 4 יאהרגאנגע פאר 4,50 ר' מיט פארטא.

נ' 3975—קראקינאווא: איצט ארעקלאמאציע אז אייך פעהלען די 3 און די 5-טע העפט „פאמיליע" קאנען מיר נישט אננעהמען, מיר האבע אין דער צייט זיכער געשיקט.

ה' א. ב. קריוואי־ראג: ווענדעט זיך צו איין וועלכען עס איז רוס־שען בוכהאנדעל אין קיעוו—וועט איהר דאס ביכיל בעקומען.

נ' 3513—באלאכאני: ביי חברה „כרמל" ווארשא, אדער ארעסא.

נ' 2297—קאליש: אהן פארטא 2 ר'; מיט פארטא 2,50 ר'.

ה' ד. א. סקידל: לייענט „די יודישע פאמיליע" 9-טע העפט וועט איהר געפינען גארדאנ'ס ביאגראפיע מיט זיין בילד.

נ' 6574 — נאוואסוויענצאני. אויסער 6,7 וועלכע פעהלען האבען מיר אייך אלע נומערן געשיקט.

ה' ש. ב.—מיטוי: א סך מליצה איבער גארנישט; איהר פערשטעהט דאך אז קיין ענטפער איז אויך איין ענטפער...

נ' 3714 — באיארקא: איהר וואלט זיך נאר מטריח געווען ביי זיך נאכצוזעהען או דאס ערשטע מאהל, אם 21/12 האט איהר נאר געשיקט 2,75 נישט 3,50! אלזא אויף דער „פאמיליע" נאר 75 ק'. וואלט איהר פער־שפארט אומסוסט און אום נישט אזוי פיעל פראנצייכענס שטעלען...

נ' 5447 — האצארקאוו: נישט אנוער שאר; מיר שיקען אייך אלץ אין ארדנונג.

יצא לאור:

אחיאסף

מאסף ספרותי עם תמונות וציורים

ונלוה אליו לוח השנה, כרוניקה, ביבליוגרפיא וידיעות שמושיות

ערוך ע"י ר. בריינין.

בשנה זו נמלאו עשר שנים למיום הוסד „אחיאסף", על כן הוציאה החברה לשנת תרס"ג לוח־יובל לזכרון.

לוח־היובל גדול הוא בכמותו (שלא בערך לעומת תשעה הלוחות הראשונים *), ועשיר בחלק הספרות היפה, במאמרים לשאלות הזמן, בתולדות וציורים ספרותים. כל החלקים האלה מעובדים ומבוררים בבחינת השפה והסגנון ובבחינת התוכן. הסופרים הכותבים לועזית ששלחו את מאמריהם להלוח נכתבו לשמו ולא הדפיסום בשפה שבה כתבום. — גם חלק הציורים והתמונות מצטיין בערכו: הציר הגדול יוסף איזראעלס הקדיש ללות פרי חרטו ואמנותו הגאונית, והציר הנודע ליליען קשט את מעטפת הלוח בציורו.

בה־לוח" באו המאמרים האלה:

1) דבר אל הקורא, העורך.
2) רעיונות ע"ד יסוד סנהדרין, ר. בריינין.
3) אחר עשר שנים, אחד העם.
4) מאיר אהרן גולדשמידט, גיאורג ברנדס.
5) מתוך עב הענן, שיר, ש. טשרניחובסקי.
6) רשימות וזכרונות (מן הקונגרס הראשון) א. לודוויפול.
7) עם דמדומי החמה, שיר, ח. נ. ביאליק.
8) חמשה עשר באב בארץ ישראל, ספור, זאב יעב"ץ.
9) גלות שלמה, ציור היסטורי, דר. ש. ברנפלד.
10) ליל סתו, פ. היילפרין
11) התורה והעבידה, דר. ח ד. הורוויץ
12) כונות ויחודים, מעין שירים בפרוזה, הלל צייטלין.
13) אגדת הארמונים, אגדת ורא, מענדעלי מו"ס.
14) שושני סתו, שיר, פיכמאן.
15) מחשבות וחלומות, ציור, ר. בריינין.
16) מהות היהדות, דר. י. טהאָן.
17) שך המלך, ספור, ר. א. ברוידעס.
18) לא באה, ציור, מ. וואולף.
19) רשימות קטועות, י. רדלר.
20) היהדות בתור דת ומדע, דר. ד. ניימרק.
21) לעת זקנה, תמונה, גנצר.
22) דור הולך, שיר, יהל"ל.
23) שאלת הגיתו, דר. מכס מאנדעלשטאם
24) המשכיל מדור הישן, רשימה, א. רייוען.
25) רצפה בת איה, שיר, י. ל. ברזוביץ.
26) מה יהיה? ציור, בן־אבי.
27) מלחמת שפתים, א. שולמאן.
28) בפעם הראשונה ציור מחיי החדר, דר. י. ש. רנצר.
29) גשי הלאה ולכי לך! שיר, נח פינס.
30) עלילות־דם, דר. מכס נארדוי.
31) נער־זקן, ציור. ד. י. זילבערבוש.
32) בהדד המשורר, שיר, מ. מ. הורוויץ.
33) הסנהדרין הגדולה, דר. אלפרד נאססיג.
34) המפרש, מ. ב. לזכניק.
35) השתחררות הרוח האנושי, דר. יוסף קלויזנר.
36) העם, דר. שמריהו הלוי.
37) התאומים, דר. מ. אייזענשטאדט.
38) דפים בודדים מספר זכרונות, יוסף ליאָן.
39) אבות ההשכלה בליטא וגליציא, מ. ל. ליליענבלום.
40) בארץ המתים, א. יעקובוביץ.
41) לפנות בקר, שיר, ש. ל. גירדון.
42) שפת הגלות, מרדכי בן הלל הכהן.
43) שירת הרעם, ל. ז. יפה.
44) מי ילך לפנינו, מ. קליינמאן.
45) חיים שטינתל, זכרונות, דר. גוסטב קארפעלעס.
46) הפרקציא העממית, ל. מוצקין.
47) פרחי שדי (שיר), א"ל כהן
48) לא חלמתי החלום... שיר, י. פיכמאן.
49) חזות קשה, נחום סלושץ.
50) מאיר הלוי לעטערים, ציור ספרותי, גרשם באדער.
51) כנסות הציונים במינסק, משה קליינמאן.
52) הנפש והמוכני בצרקה, נ. סוקולוב.
53) א) בחוץ; ב) חתן וכלה; ג) בג העיר; ד) על יד החלון; ה) אמנון ותמר; ציורים, י. ל. פרץ.
54) ע"ד „אגודת סופרים", מרדכי בן הלל הכהן.
55) לכו נרננה, ציור, א. גליקסמאן.
56) מכתב ממירד לאלרד, מידר.
57) נחום סאקאלאוו, ר בריינין.
58) מרדכי בן מתתיהו אנטוקולסקי, ר. בריינין.
59) גיאורג בראנדעס, ר. בריינין.
60) יוסף איזראעלס, ר. בריינין.
61) ד"ר י. רילף, שפ"ר.
62) אהרן בן חיים לאנדוי, שפ"ר.
63) ראובן אשר ברודס, ר. בריינין.

כרוניקה עברית, הזכרות נשמות, ביבלוגרפיא ועוד.

ואלה הם הציורים והתמונות הנמצאים בלוח:

א) גיאורג בראנדעס; ב) יוסף איזראעלס; ג) מ. אנטוקולסקי; ד) דר. יצחק רילף; ה) נחום סאקאלאוו; ו) אדאלף לאנדוי; ז) דוד מנגן לפני שאול, ציור, מאת איזראעלס; ח) הזקנה והילדות, ציור מיוחד בשביל הלוח, מאת איזרא־עלס; ט) שפינוזא, מלאכת ידי אנטוקולסקי; י) מפיסטופלס (השטן) מלאכת ידי אנטוקולסקי; יא) **תמונת הכנסיה הציונית במינסק** (כל צירי האספה); יב) תמונת חברי ועד־הכנסיה במינסק.

הלוח נדפס בשנה זו על ניר מובחר וביופי והדר.

*) הלוח מחזיק יותר מן 42 גליונות בדפוס (674 עמודים).

מחירו 1 רובל 50 קאפ', ועם פארטא 1 רובל 85 ק', מכורך הדר 1,90 רוב', ועם פארטא 2,25 רובל.

בעוד זמן קצר יעלה מחיר הלוח לשני רובל לבד פארטא.

הננו מעוררים את קוני הלוח התמידים, את המו"ס והסוכנים לשלוח אלינו פקודותיהם במוקדם האפשרי למען לא יאחרו מן המועד.

Издательство „Ахiасафъ", Варшава.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Redacteur M. Berkowicz. Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer in Krakau.